

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจวัตถุอันตราย

ในปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางวิชาการและวิทยาศาสตร์มีเป็นจำนวนมาก สินค้าวัตถุและทรัพย์สินบางประเภท มีคุณสมบัติที่เป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขอนามัย ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นในทางเทคนิคที่ออก บทบัญญัติกฎหมาย เพื่อกำหนดลักษณะของวัตถุบางประเภท ที่เป็นอันตรายใน ตัวเองหรืออาจก่อให้เกิดอันตราย ในการผลิต การครอบครอง การควบคุมดูแล การอนุญาต การขนส่งและเก็บรักษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อม

บทบัญญัติของกฎหมายในลักษณะนี้ มีลักษณะพิเศษบางประการในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ผลิต ผู้ครอบครอง ผู้ควบคุมดูแล ผู้ขนส่ง ผู้เก็บรักษา ตลอดจนความรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญา และใช้กับบุคคล นิติบุคคลเอกชนและมหาชนทุกประเภท

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจเกี่ยวกับวัตถุอันตรายของไทย

1. ความหมายของวัตถุอันตราย

ปัจจุบันได้มีการใช้วัตถุอันตรายกันอย่างแพร่หลายในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต อุตสาหกรรม การเกษตรกรรม รวมทั้งกิจกรรมในชุมชนและบ้านเรือน หากไม่มีการควบคุมการผลิต การขนส่ง การใช้ และการครอบครองวัตถุอันตรายอย่างเหมาะสมแล้ว ก็อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อพืช สัตว์ มนุษย์ และสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปได้ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุอันตราย และการจัดระบบ การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับวัตถุอันตราย (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550, หน้า 413)

ความหมายของวัตถุอันตราย ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 กำหนดให้ วัตถุอันตราย หมายความว่า วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดประกายเคือง และวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อม เป็น นิยามที่ไม่ได้จำกัด

เพียงสารเคมีหรือเคมีภัณฑ์ แต่ครอบคลุมรวมไปถึงวัตถุหรือสิ่งใดก็ได้ที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ หรือสิ่งแวดล้อม

วัตถุอันตรายอาจเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปเป็นสารเคมีตัวเดียว ๆ หรือเป็นสารเคมีผสมก็ได้ วัตถุอันตรายอาจเป็นของแข็ง ของเหลว หรือแก๊ส นอกจากนี้ จุลินทรีย์หรือส่วนประกอบของจุลินทรีย์ ซึ่งอาจทำให้เกิดการติดเชื้อหรือเป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อมก็ถือว่าเป็นอันตรายได้เหมือนกัน สิ่งของบางอย่างคุณเฝิน ๆ อาจจะไม่เป็นอันตรายแต่อาจทำให้เกิดอันตรายได้ เช่น ก๊าซที่อัดอยู่ในถังภายใต้ความดันสูงอาจจะระเบิดจนเป็นอันตรายแก่มนุษย์และทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งที่ก๊าซที่อัดอยู่ในถังแก๊สเนื้อ การรั่วไหลของก๊าซไนโตรเจนออกจากถังบรรจุที่อยู่ในตู้สินค้าอาจจะทำให้ผู้ที่เข้าไปในตู้สินค้านั้น ขาดออกซิเจนและถึงแก่ความตายได้ ในทำนองเดียวกันก๊าซจากสินค้าที่อยู่ในห้องเรือบรรทุกอาจจะขึ้นมาแทนที่ออกซิเจนมากพอ จนผู้ที่อยู่ในห้องเรืออาจได้รับอันตรายหรือตายจากการขาดออกซิเจน

ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ.2547 (ฉบับที่ 2) (ขเรศ ศรีสถิตย์, 2549, หน้า 427-428 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 7) ได้ระบุนายละเอียดของรายชื่อวัตถุอันตราย และแบ่งวัตถุอันตรายเป็นชนิดที่ 1 ถึง ชนิดที่ 4 ตามความรุนแรงและอันตรายเพื่อกำหนดระดับการควบคุมที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นจำพวกสารเคมีและของเสียเคมีวัตถุ (Chemical Waste) เป็นส่วนใหญ่ โดยวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 เป็นประเภทที่กฎหมายควบคุมน้อยที่สุด คือ การผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครอง (รวมถึงการทิ้งหรือการปรากฏอยู่ในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองของคน) ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด วัตถุอันตรายชนิดที่ 2 ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานทราบก่อน เช่น วัตถุอันตรายจำพวก Formaldehyde (Methanal) ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในบ้านเรือนหรือทางสาธารณสุขเพื่อลบหรือแก้กลิ่น ชักแห้งผ้า ชักผ้าขาว ฆ่าเชื้อโรค กำจัดกลิ่นในสระว่ายน้ำ เป็นต้น ส่วนวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 เป็นประเภทที่การผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครองต้องได้รับใบอนุญาต เช่น วัตถุอันตรายจำพวก Borax Cadmium Chlorine Lead and Sulfuric Acid เป็นต้น รวมไปถึงของเสียเคมีวัตถุ (Chemical Waste) เช่น น้ำมันหล่อลื่นที่ใช้แล้วที่มีปริมาณเกือบ 20 ลิตร ของเสียประเภทโลหะหรือมีสารปนเปื้อน ชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น และวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 เป็นประเภทที่กฎหมายห้ามมิให้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง เช่น วัตถุอันตรายจำพวกอาวูเคมี DDT Skunk Oil Arsenic Trioxide (ใช้กำจัดแมลง) Abestos (Crocidolite) Aldrin (ใช้กำจัดแมลง ฆ่าเชื้อโรค แก้ไขการอุดตันของท่อ) Dioxin เป็นต้น กฎหมายให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการวัตถุอันตรายประกาศกำหนดเกี่ยวกับการผลิต การนำเข้า การส่งออก

การขาย การขนส่ง การเก็บรักษา การกำจัดและการทำลายวัตถุอันตรายได้ และกำหนดให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ได้แก่ กรมวิชาการเกษตรจำนวน 13 รายการ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา 10 รายการ กรมโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 23 รายการ ตามกฎหมายควบคุมวัตถุอันตราย (สุวรรณ โสโหประธาน , 2548, หน้า 9-10)

2. การแยกประเภทวัตถุอันตราย

วัตถุอันตรายแบ่งออกได้เป็น 9 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

- 2.1 วัตถุระเบิด
- 2.2 ก๊าซต่าง ๆ
- 2.3 ของเหลวไวไฟ
- 2.4 ของแข็งไวไฟ สารที่เสี่ยงต่อการลุกไหม้ได้เอง สารให้ก๊าซไวไฟเมื่อสัมผัสกับน้ำ
- 2.5 สารออกซิไดซ์และสารอินทรีย์เปอร์ออกไซด์
- 2.6 สารพิษและสารติดเชื้อ
- 2.7 วัตถุแก๊สมันตกภาพรังสี
- 2.8 สารกัดกร่อน
- 2.9 สารหรือสิ่งของอันตรายเบ็ดเตล็ด นอกเหนือจากประเภท 1-8

การเรียงลำดับของประเภทสินค้าอันตรายจาก 1-9 นี้ ไม่ได้เรียงตามลำดับของความอันตราย สำหรับคำจำกัดความและประเภทย่อยของวัตถุอันตรายทั้ง 9 ประเภท มีดังต่อไปนี้

วัตถุอันตรายประเภทที่ 1 วัตถุระเบิด

วัตถุระเบิด หมายถึง

- สารระเบิด หมายถึง ของแข็งหรือของเหลว (หรือสารผสม) ที่สามารถเกิดปฏิกิริยาเคมีโดยตัวของมันเอง แล้วเกิดก๊าซที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงเกิดการระเบิดที่มีความเร็วถึงขั้นที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่โดยรอบ ซึ่งสารประเภทดอกไม้เพลิงรวมอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย
- สิ่งของระเบิดได้ หมายถึง สิ่งของที่มีส่วนประกอบของสารระเบิดหนึ่งอย่างหรือมากกว่า

สินค้าอันตรายประเภทที่ 1 แบ่งออกเป็น 6 ประเภทย่อย ตามลักษณะและความเร็วของการระเบิด ดังต่อไปนี้

ประเภทย่อย 1.1 หมายถึง สารหรือสิ่งของที่เกิดการระเบิดตุ้มได้หมดในทุกส่วน (Mass explosion)

ประเภทย่อย 1.2 หมายถึง สารหรือสิ่งของที่อันตรายที่เกิดการยิงขึ้นส่วนได้ แต่ไม่เกิดการระเบิดหมดในท่อกส่วนอย่างรวดเร็ว

ประเภทย่อย 1.3 หมายถึง สารหรือสิ่งของที่มีความเสี่ยงในการเกิดเพลิงไหม้และมีอันตรายแบบการระเบิดน้อย หรือการยิงขึ้นส่วนน้อย อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง แต่ต้องไม่เกิดการระเบิดหมดทั้งมวลอย่างรวดเร็ว

ประเภทย่อย 1.4 หมายถึง สารหรือสิ่งของที่ไม่มีความเป็นอันตรายมากนัก ในกรณีการติดไฟ หรือการกระทบกระแทกจะมีผลต่อภาชนะบรรจุเป็นส่วนใหญ่

ประเภทย่อย 1.5 หมายถึง สารที่ไม่มีความไวต่อการระเบิด แต่หากระเบิดจะมีความเสียหายแบบเกิดการระเบิดหมดทั้งมวล

ประเภทย่อย 1.6 หมายถึง สิ่งของที่ไม่มีความไวต่อการระเบิดเลย และไม่มีอันตรายแบบการระเบิดหมดทั้งมวล

สินค้าอันตรายประเภทที่ 1 ยังถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มที่สามารถอยู่ใกล้ชิดรวมกันได้ (Compatibility group) ในการเก็บรักษาและขนส่ง โดยแบ่งเป็น 13 กลุ่ม ขึ้นกับชนิดของสารและสิ่งระเบิดที่พิจารณาแล้วว่าเข้ากันได้ (กัญญา โภทนิชพันธ์ และ คณะ, 2544, หน้า 29 อ้างอิงจาก วิมลสุวรรณ, 2550, หน้า 8)

วัตถุอันตรายประเภทที่ 2 ก๊าซ

ก๊าซ หมายถึง สารที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส มีความดันไอมากกว่า 300 kPa หรือมีสภาพเป็นก๊าซโดยสมบูรณ์ที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส ที่ความดันปกติ 101.3 kPa ก๊าซที่ทำการขนส่งนั้นอยู่ในลักษณะต่าง ๆ กันคือ ก๊าซ อันก๊าซในสภาพของเหลว ก๊าซที่เป็นของเหลวภายใต้การควบคุมที่อุณหภูมิต่ำ ก๊าซในสารละลาย เป็นต้น

วัตถุอันตรายประเภทที่ 2 แบ่งตามอันตรายปฐมภูมิของก๊าซ ได้เป็น 3 ประเภทย่อย

ประเภทย่อย 2.1 ก๊าซไวไฟ หมายถึง ก๊าซที่ความดันปกติ 101.3 kPa และอุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส เมื่อผสมกับอากาศสามารถจุดประกายที่ ความเข้มข้น ร้อยละ 13 หรือต่ำกว่า โดยประมาณหรือมีช่วงกว้างการติดไฟในอากาศร้อยละ 12

ประเภทย่อย 2.2 ก๊าซไม่ไวไฟและไม่เป็นพิษ หมายถึง ก๊าซที่ทำการขนส่งที่ความดันไม่น้อยกว่า 280 kPa ที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส หรือในสภาพเป็นของเหลวที่อุณหภูมิต่ำ เช่น ก๊าซที่มีคุณสมบัติไม่ติดไฟและไม่เป็นพิษ แต่หากเกิดรั่วไหลออกมา สามารถทำให้หายใจไม่ออกได้ เนื่องจากก๊าซเหล่านี้ทำให้ออกซิเจนเจือจางลงหรือแทนที่ออกซิเจนที่มีในอากาศ หรือก๊าซที่มีคุณสมบัติเป็นตัวออกซิไดซ์ ซึ่งเมื่อสัมผัสกับออกซิเจนทำให้เกิดหรือช่วยให้เกิดการเผาไหม้วัสดุอื่นได้ดีกว่าอากาศจนเกิดภาวะของออกซิเจนขึ้น

ประเภทย่อย 2.3 ก๊าซพิษ หมายถึง ก๊าซซึ่งมีคุณสมบัติเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นพิษหรือกัดกร่อน หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (ภิญโญ พาณิชพันธ์ และ คณะ, 2544, หน้า 31-32 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 11)

วัตถุอันตรายประเภทที่ 3 ของเหลวไวไฟ

ของเหลวไวไฟ หมายถึง ของเหลว ของผสม หรือของเหลวที่มีสารที่ปกติเป็นของแข็งละลายอยู่ หรือของเหลวที่มีสารแขวนลอยผสม ซึ่งมีจุดวาบไฟ (Flash point) ที่อุณหภูมิต่ำกว่า 60.5 องศาเซลเซียส นอกจากนั้นแล้ว วัตถุอันตรายในประเภทนี้ยังหมายถึง ของเหลวซึ่งต้องขนส่งที่อุณหภูมิสูงกว่าหรือเท่ากับจุดวาบไฟของของเหลวนั้น หรือสารนั้นซึ่งต้องอยู่ในสถานะของเหลวในขณะที่ขนส่งซึ่งจะให้ไอระเหยของสารที่สามารถติดไฟได้ที่อุณหภูมิเท่ากับหรือต่ำกว่าอุณหภูมิต่ำสุดที่สามารถใช้ในการขนส่งได้ (ภิญโญ พาณิชพันธ์ และ คณะ, 2544, หน้า 33 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 11)

วัตถุอันตรายประเภทที่ 4 ของแข็งไวไฟ สารที่เกิดการลุกไหม้ได้เองสารที่ให้ก๊าซไวไฟเมื่อสัมผัสกับน้ำ

วัตถุอันตรายประเภทที่ 4 แบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย ดังต่อไปนี้

ประเภทย่อย 4.1 ของแข็งไวไฟ หมายถึง ของแข็งซึ่ง ระหว่างการขนส่ง สามารถเผาไหม้ได้ง่ายและอาจลุกไหม้ได้ หรือทำให้ลุกไหม้ขึ้นได้จากการเสียดสีสารหรือสีข้างเคียงที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปฏิกิริยาที่คายความร้อนออกมาได้ง่าย รวมทั้งสารระเบิดง่ายที่ถูกทำให้ไม่ไวในการระเบิดโดยวิธีการต่าง ๆ ได้ แต่สารเหล่านี้สามารถระเบิดได้ เช่น หากไม่อยู่ในสภาพเฉื่อยเฉื่อยเพียงพอตามข้อกำหนด

ประเภทย่อยที่ 4.2 สารที่มีความเสี่ยงต่อการลุกไหม้ได้เอง หมายถึง สารที่อาจร้อนขึ้นมา และสามารถลุกไหม้ได้เองภายใต้สภาวะปกติในระหว่างการขนส่ง หรือสารที่เมื่อสัมผัสกับอากาศแล้วจะมีอุณหภูมิสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ติดไฟได้

ประเภทย่อย 4.3 สารที่ให้ก๊าซไวไฟเมื่อสัมผัสกับน้ำ หมายถึง สารเมื่อทำปฏิกิริยากับน้ำแล้วอาจไหม้ได้เอง หรือให้ก๊าซไวไฟในปริมาณที่อาจเป็นอันตรายได้ (ภิญโญ พาณิชพันธ์ และ คณะ, 2544, หน้า 33-34 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 12)

วัตถุอันตรายประเภทที่ 5 สารออกซิไดซ์ และสารอินทรีย์เปอร์ออกไซด์

วัตถุอันตรายประเภทที่ 5 แบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อยดังนี้คือ

ประเภทย่อย 5.1 สารออกซิไดซ์ หมายถึง สารที่อาจไม่ติดไฟได้เอง และอาจช่วยหรือทำให้สารอื่นติดไฟได้ โดยการปล่อยออกซิเจนให้เป็นส่วนใหญ่

ประเภทย่อย 5.2 สารอินทรีย์เปอร์ออกไซด์ หมายถึง สารอินทรีย์ที่มีหมู่เปอร์ออกไซด์อยู่ด้วยที่ไม่เสถียรเมื่อถูกความร้อน เกิดการแตกสลายที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากความร้อนที่ปล่อยออกมาเพิ่มขึ้นอีก สารอินทรีย์เปอร์ออกไซด์ สามารถระเบิดได้เมื่อเกิดการสลายตัวหรือเผาไหม้ได้อย่างรวดเร็ว มีความไวต่อการกระทบหรือการเสียดสี หรือทำให้เกิดปฏิกิริยากับตัวเองหรือสารอื่นได้ (กฎหมาย ปาณิชพันธ์ และคณะ, 2544, หน้า 34-35 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 12)

วัตถุอันตรายประเภทที่ 6 สารพิษและสารแพร่เชื้อได้

วัตถุอันตรายประเภทที่ 6 สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ดังต่อไปนี้คือ

ประเภทย่อย 6.1 สารพิษ หมายถึง สารพิษที่เป็นอันตรายถึงชีวิต หรือบาดเจ็บร้ายแรง หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ ซึ่งอาจเข้าสู่ร่างกายได้โดยการกลืน การสูดดม หรือจากการสัมผัสทางผิวหนัง การจัดการความเป็นพิษของวัตถุอันตรายย่อย 6.1 ได้แสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้ตามปริมาณสารพิษ (มก.) ขั้นต่ำสุด ต่อน้ำหนักของสัตว์ (กก.) ที่ทำให้ร้อยละ 50 ของสัตว์ทดลองตายเมื่อได้รับสารพิษในปริมาณนั้น 1 ครั้ง

ประเภทย่อย 6.2 สารแพร่เชื้อได้ หมายถึง สารที่มีส่วนประกอบของเชื้อโรค หรือสิ่งที่ทำให้เกิดโรค ตัวที่สามารถแพร่พยาธิอาจเป็นจุลินทรีย์ธรรมดา (รวมทั้งแบคทีเรีย, Rickettsia, ไวรัส, พยาธิ, เชื้อรา) หรือเชื้อจุลินทรีย์ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม (จีเอ็มโอ) ซึ่งเชื้อจุลินทรีย์เหล่านี้เป็นที่รู้จักกันว่าหรือคาดการณ์ได้ว่าสามารถแพร่โรคต่าง ๆ โดยการผสมผสานสารพันธุกรรมหรือโดยการกลายพันธุ์สัตว์หรือมนุษย์ (กฎหมาย ปาณิชพันธ์ และ คณะ, 2544, หน้า 35 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 13)

วัตถุอันตรายประเภทที่ 7 วัตถุแกมมันตรังสี

วัตถุแกมมันตรังสี หมายถึง วัตถุที่มีนิวเคลียสที่เปล่งแกมมันตรังสี ได้ ซึ่งความเข้มข้นของแกมมันตรังสี และค่าแกมมันตรังสีอย่างปลอดภัย ได้กำหนดไว้ใน LAEA Safety Standards Series No. ST-1 (1996 Edition) สิ่งของทั่ว ๆ ไป รวมทั้งสิ่งมีชีวิต มีการเปล่งแกมมันตรังสีตามธรรมชาติต่ำอยู่แล้ว ฉะนั้นสิ่งที่มีอาจเป็นสารอันตรายประเภทนี้ มีมณฑภาพรังสีต้องมีค่าการเปล่งแกมมันตรังสีจำเพาะสูงกว่า 70 KBq/Kg (0.002 Uci/g) วัตถุแกมมันตรังสี มีทั้งที่เป็นอันตรายมากหรือน้อย เนื่องจากรังสีที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่าที่เปล่งออกมานั้นอาจเป็นอันตรายต่อเนื้อเยื่อต่าง ๆ ของร่างกายของสิ่งมีชีวิต (กฎหมาย ปาณิชพันธ์ และ คณะ, 2544, หน้า 35-36 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ , 2550, หน้า 13)

วัตถุอันตรายประเภทที่ 8 สารกัดกร่อน

สารกัดกร่อน หมายถึง สารซึ่งโดยปฏิกิริยาเคมี ทำให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงเมื่อสัมผัสกับเนื้อเยื่อของสิ่งมีชีวิต หรือในกรณีเกิดการรั่วไหลจะเกิดกา รเสียหายต่อวัตถุหรือทำลาย

สินค้าอื่น ๆ หรือพาหนะที่ใช้ขนส่ง สารประเภทนี้ยังอาจทำให้เกิดอันตรายชนิดอื่นได้ด้วยสารกัดกร่อนในสภาพปกติเป็นได้ทั้งของแข็งและของเหลว สารกัดกร่อนมีคุณสมบัติดังนี้

- ไอระเหยของสาร อาจเป็นอันตรายต่อนัยน์ตาและโพรงจมูก
- สารทุกชนิดประเภทนี้อาจทำอันตรายต่อวัสดุต่าง ๆ เช่น โลหะ ใยสังเคราะห์
- สารบางชนิดจะมีฤทธิ์กัดกร่อนต่อเมื่อทำปฏิกิริยากับน้ำหรือความชื้น
- สารบางชนิดเมื่อทำปฏิกิริยากับน้ำแล้วจะให้ก๊าซไวไฟ
- สารบางชนิดเมื่อทำปฏิกิริยากับน้ำหรือสารอินทรีย์จะให้ความร้อนสูงมาก (กัญญา โพนิชพันธ์ และคณะ, 2544, หน้า 36 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 14)

วัตถุอันตรายประเภทที่ 9 สารและสิ่งของอันตรายเบ็ดเตล็ด
 สารและสิ่งของอันตรายเบ็ดเตล็ด หมายถึง สารหรือสิ่งของที่ไม่ถูกจัดไว้ในประเภทอื่น ๆ ได้แต่จากประสบการณ์ในการขนส่งสารหรือสิ่งของ นี้แสดงให้เห็นว่าสามารถเกิดอันตรายขึ้นได้หรือสิ่งของที่จัดอยู่ในประเภทนี้รวมถึงของที่ต้องมีการควบคุมอุณหภูมิระหว่างการขนส่งโดยที่อุณหภูมิควบคุมนี้สูงกว่าหรือเท่ากับ 100 องศาเซลเซียส ในสภาพที่เป็นของเหลว หรือ 240 องศาเซลเซียส ในสภาพที่เป็นของแข็ง และรวมถึงสารที่ถูกระบุว่าเป็นสารที่อาจเป็นอันตรายได้ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาระหว่างประเทศสำหรับป้องกันมลภาวะจากเรือ (MARPOL 73/78 Annex III) (กัญญา โพนิชพันธ์ และคณะ, 2544, หน้า 37 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 14)

3. บทบาทของภาครัฐในการควบคุมการทำธุรกิจเกี่ยวกับวัตถุอันตราย

การจำแนกวัตถุอันตรายเพื่อการควบคุม

เพื่อประโยชน์ในการควบคุม มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 แบ่งวัตถุอันตรายออกเป็นสี่ชนิดคือ

3.1 วัตถุอันตรายชนิดที่ 1 ได้แก่วัตถุอันตรายที่การผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครองต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

3.2 วัตถุอันตรายชนิดที่ 2 ได้แก่วัตถุอันตรายที่การผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครองต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบก่อน และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดด้วย

3.3 วัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ได้แก่วัตถุอันตรายที่การผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครองต้องได้รับอนุญาต

3.4 วัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ได้แก่วัตถุอันตรายที่ห้ามมิให้มีการผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครอง

ส่วนวัตถุอันตรายแต่ละชนิดได้แก่ วัตถุอะไร มีคุณสมบัติอย่างไร อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยใด และเป็นระยะเวลาเท่าใดนั้น ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมโดยความเห็น ของคณะกรรมการวัตถุอันตรายประกาศในราชกิจจานุเบกษา การประกาศดังกล่าวจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่การป้องกันและระงับอันตรายที่อาจมีแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ หรือสิ่งแวดล้อม หากมีการประกาศเช่นนั้นเพื่อจุดประสงค์อื่นย่อมเป็นการมิชอบ เช่น การประกาศว่าสารบางชนิดเป็นวัตถุอันตรายชนิดใดเพราะเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ แต่มิได้ประสงค์ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงอุตสาหกรรมได้ออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ .ศ.2538 ซึ่งจำแนกวัตถุอันตรายออกเป็น 4 ชนิดดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ต่อมาได้มีการปรับปรุงบัญชีรายชื่อวัตถุอันตรายโดยประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ .ศ.2546, 2548 และ พ.ศ.2549 ซึ่งกำหนดว่าสารแต่ละชนิดนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใดบ้าง ทั้งนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบได้แก่ กรมประมง กรมวิชาการ เกษตร กรมปศุสัตว์ กรมธุรกิจพลังงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

การกำหนดว่าหน่วยงานใดควรจะเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมวัตถุอันตรายชนิดใด และชื่ออะไรบ้างนั้น นอกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมจะตัดสินใจเองโดยพิจารณา ความเห็นของคณะกรรมการวัตถุอันตรายตามมาตรา 18 วรรคสอง ทางหนึ่งแล้ว หน่วยงานที่ ประสงค์จะรับผิดชอบวัตถุอันตรายก็อาจเป็นฝ่ายเสนอคำขอเองก็ได้ตามมาตรา 19 ในกรณีดังกล่าว ให้คณะกรรมการวัตถุอันตรายพิจารณาให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อ ตัดสินใจและมีการออกประกาศตามมาตรา 18 วรรคสองต่อไป รัฐมนตรีดังกล่าวอาจให้หน่วยงาน นั้นรับผิดชอบวัตถุอันตรายนั้นทั้งหมด หรือบางส่วนก็ได้ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านจำนวนบุคลากร ความสัมพันธ์กับภารกิจหลักและปริมาณงานในความรับผิดชอบเป็นสำคัญ

หากคณะกรรมการวัตถุอันตรายเห็นว่าหน่วยงานที่ยื่นคำขอนั้นไม่สมควรจะเป็น ผู้รับผิดชอบวัตถุอันตรายในคำขอ ให้รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ หน่วยงานที่ยื่นคำขอนั้นยื่นความ ประสงค์เดิมของตนต่อคณะกรรมการภายในสามสิบวัน หลังจากนั้นให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง อุตสาหกรรมเสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อชี้ขาด (อำนาจ วงศ์บัณฑิต , 2550, หน้า 417-419)

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจวัตถุดิบทราย

1. ผู้ประกอบการ

เมื่อได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาระบุชื่อวัตถุดิบทรายเป็นชนิดที่ 2 และชนิดที่ 3 แล้ว ผู้ประกอบการ ผลิต นำเข้า ส่งออกและมีไว้ในครอบครองต้องมาขอรับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนวัตถุดิบทราย ถ้าเป็นวัตถุดิบทรายชนิดที่ 2 ต้องมาแจ้งและถ้าเป็นวัตถุดิบทรายชนิดที่ 3 ต้องมาขอรับใบอนุญาต โดยใบสำคัญการขึ้นทะเบียนสามารถใช้ได้ตลอดไป ไม่มีการกำหนดระยะเวลาอายุเอาไว้ สำหรับใบอนุญาตมีระยะเวลา 3 ปี โดยสามารถต่อใบอนุญาตได้ครั้งละ 3 ปี และจะต้องเสียค่าธรรมเนียมใบอนุญาตรายปี (มาตรา 21, 22, 23, 24) (ชนพล หวังอ้อมกลาง, 2549, หน้า 58)

2. ผู้ผลิตวัตถุดิบทราย

ต้องระมัดระวังในการจัดหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต การกำหนดวิธีการและขั้นตอนที่วางใจได้ของการผลิต การจัดให้มีภาชนะบรรจุที่มั่นคงแข็งแรงและปลอดภัยต่อการใช้ การเคลื่อนย้าย และการขนส่ง การจัดให้มีฉลากที่แสดงภาพอันตรายของสิ่งนี้ นที่ชัดเจนเพียงพอความเหมาะสมของการเก็บรักษา และการตรวจสอบความเหมาะสมของผู้ที่รับมอบวัตถุดิบทรายไปจากตน หรือผู้ที่อาจคาดหมายได้ว่าอาจจะได้รับมอบวัตถุดิบทรายดังกล่าว (ม.59) (ชนพล หวังอ้อมกลาง , 2549, หน้า 58)

3. ผู้นำเข้าวัตถุดิบทราย

ต้องระมัดระวังในการเลือกหาผู้ผลิต การตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบทรายการตรวจสอบความถูกต้องของภาชนะบรรจุและฉลาก การเลือกวิธีการขนส่งและผู้ขนส่งความเหมาะสมของการเก็บรักษาและการตรวจสอบความเหมาะสมของผู้ที่รับมอบวัตถุดิบทรายไปจากตนหรือผู้ที่อาจคาดหมายได้ว่าอาจจะได้รับมอบวัตถุดิบทรายดังกล่าว (มาตรา 60) (ชนพล หวังอ้อมกลาง, 2549, หน้า 59)

4. ผู้ขนส่ง

ต้องระมัดระวังในการตรวจสอบความถูกต้องของสิ่งที่ใช้ในการขนส่งหรือยานพาหนะและอุปกรณ์ ความถูกต้องของภาชนะบรรจุฉลากความเหมาะสมของวิธีการขนส่งความถูกต้องของการจัดวางขนานพาหนะและความไว้วางใจได้ของผู้จ้างหรือผู้จัดทำการทำงานให้แก่ตนหรือร่วมกับตน (มาตรา 61) (ชนพล หวังอ้อมกลาง, 2549, หน้า 59)

5. ผู้มีไว้ในครอบครอง

ต้องระมัดระวังในการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของผู้ผลิต หรือผู้นำเข้าหรือผู้ที่จัดหาวัตถุอันตรายนั้นให้แก่ความถูกต้องของภาชนะบรรจุ และฉลากความเหมาะสมของการเก็บรักษาและความไว้วางใจได้ของผู้ที่รับมอบวัตถุอันตรายไปจากตนหรือผู้ที่อาจคาดหมายได้ว่าอาจจะได้รับมอบวัตถุอันตรายดังกล่าว (มาตรา 62) (ชนพล หวังอ้อมกลาง, 2549, หน้า 59)

ฉลากและการโฆษณาวัตถุอันตราย

คณะกรรมการวัตถุอันตรายเห็นว่า ฉลากเกี่ยวกับวัตถุอันตรายใดไม่เป็นไปตามมาตรา 20 (1) คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าเลิกใช้ฉลากนั้น หรือดำเนินการแก้ไขฉลากนั้น ให้ถูกต้องตามมาตรา 50 บุคคลใดขายวัตถุอันตรายโดยไม่มีฉลาก หรือมีฉลากแต่ฉลากหรือการแสดงฉลากไม่ถูกต้อง หรือขายวัตถุอันตรายที่มีฉลากที่คณะกรรมการวัตถุอันตรายสั่งเลิกใช้หรือให้แก้ไข ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำผิดนั้นเป็นการกระทำของผู้ผลิต หรือผู้นำเข้า ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีที่ผู้ขายวัตถุอันตรายกระทำผิดโดยประมาทต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทตามมาตรา 83

นอกจากนี้ มาตรา 84 กำหนดบทลงโทษบุคคลซึ่งเจตนาหรือประมาทรับจ้างทำฉลากที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือรับจ้างติดฉลากที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือรับจ้างทำลายส่วนอันเป็นสาระสำคัญของฉลากที่ถูกต้องตามกฎหมายสำหรับวัตถุอันตราย โดยให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550, หน้า 455-456)

1. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข

การที่จะทราบว่าการกระทำจะเป็นความผิด ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย มาตรา 83 หรือมาตรา 84 หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาก่อนว่าฉลากที่ถูกต้องมีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นกับว่ารัฐมนตรีที่รับผิดชอบวัตถุอันตรายแต่ละชนิดนั้นจะออกประกาศกำหนดรายละเอียดในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม มาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ปัจจุบันได้มีประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องฉลากและระดับความเป็นพิษของวัตถุอันตรายที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยามีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ พ.ศ.2538 และ พ.ศ.2549 ซึ่งวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับฉลากไว้หลายประการคือ

ข้อ 2. แห่งประกาศกระทรวงกำหนดว่า วัตถุอันตรายที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร จะต้องแสดงฉลากไว้ที่หีบห่อหรือภาชนะบรรจุโดยต้องระบุชื่อทางการค้า (ถ้ามี) ชื่อสามัญตามระบบ ISO หรือชื่อสามัญในระบบอื่น ๆ หรือชื่อสามัญเคมี หากไม่สามารถระบุชื่อสามัญดังกล่าวได้ ให้ระบุชื่อทางเคมีตามระเบียบ IUPAC หรือชื่อทางวิทยาศาสตร์ของสารสำคัญ สัญลักษณ์ตาม UN Class (ถ้ามี) อัตราส่วนของสารสำคัญ และ UN Number (ถ้ามี)

วัตถุอันตรายที่ผลิต ขายเป็นหรือมีไว้ในครอบครองในประเทศ จะต้องแสดงฉลากไว้ที่ภาชนะบรรจุหีบห่อบรรจุวัตถุอันตรายทุกชิ้น โดยข้อ 3 แห่งประกาศกระทรวงกำหนดว่าต้องมีเครื่องหมายและข้อความดังนี้ ชื่อสามัญตามระบบ ISO หรือชื่อสามัญในระบบอื่น ๆ หรือชื่อสามัญเคมีหากไม่สามารถระบุชื่อสามัญดังกล่าวได้ ให้ระบุชื่อทางเคมีตามระบบ IUPAC หรือชื่อทางวิทยาศาสตร์ของสารสำคัญ รวมทั้งระบุอัตราส่วนของสารสำคัญที่ผสมอยู่ในวัตถุอันตราย โดยระบุเป็นน้ำหนัก/น้ำหนัก น้ำหนัก/ปริมาตร หรือปริมาตร/ปริมาตร ข้อความดังกล่าวเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้

แต่ข้อความที่จะต้องระบุในฉลากดังต่อไปนี้จะต้องเป็นภาษาไทยคือ ชื่อทางการค้า (ถ้ามี) คำเตือนหรือข้อควรระวัง (ใช้อักษรทึบหรือขีดเส้นใต้) วันหมดอายุการใช้ (ถ้ามี) การทำลายภาชนะบรรจุ (ถ้ามี) สัญลักษณ์ตาม UN Hazard Symbol (ถ้ามี) ทะเบียนวัตถุอันตราย (เฉพาะวัตถุอันตรายที่ต้องขึ้นทะเบียน) หรือเลขรับแจ้ง (เฉพาะวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 ที่ต้องแจ้งข้อเท็จจริง) ขนาดบรรจุในกรณีของแจ้งให้ใช้หน่วยน้ำหนัก สำหรับของเหลวให้ใช้หน่วยปริมาตรหรือหน่วยน้ำหนักในระบบเมตริก ชื่อที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ของแหล่งผลิตภายในประเทศ ชื่อที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ของผู้นำเข้า (ในกรณีวัตถุอันตรายนำเข้าจากต่างประเทศ) ชื่อที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ค้าส่งหรือผู้จัดจำหน่าย (ถ้ามี) เครื่องหมายและข้อความแสดงระดับความเป็นพิษ และ/หรืออันตรายตามที่กำหนด (ถ้ามี) โดยต้องมีขนาดใหญ่และชัดเจนและใช้สีดำหรือสีแดงเท่านั้น สำหรับข้อความดังต่อไปนี้อาจระบุไว้ในใบแทรกก็ได้คือ ประโยชน์ วิธีใช้ วิธีเก็บรักษา อาการเกิดพิษ (ถ้ามี) วิธีแก้พิษเบื้องต้น (ถ้ามี) คำแนะนำสำหรับแพทย์ (ถ้ามี)

ข้อ 4. ของประกาศกระทรวงกำหนดให้ชื่อทางการค้าภาษาไทยจะต้องมีขนาดเหมาะสม เห็นได้ชัดเจน และหากมีชื่อทางการค้าภาษาต่างประเทศ จะต้องตรงกันหรือมีความหมายอย่างเดียวกับชื่อภาษาไทย รวมถึงข้อความเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้บริโภคซึ่งได้แก่ คำเตือน ข้อควรระวังและวิธีใช้ด้วย นอกจากนี้ ขนาดของข้อความในฉลากจะต้องเห็นได้ชัดเจน โดยมีขนาดไม่น้อยกว่า 1 มิลลิเมตร และในกรณีที่ฉลากของภาชนะบรรจุวัตถุอันตรายมีขนาดเล็กมากจนไม่อาจบรรจุ

ข้อความได้ทั้งหมด ให้บรรจุข้อความในใบแทรกได้ ยกเว้นชื่อสามัญ อันตราส่วนของสารที่สำคัญที่ผสมอยู่ในวัตถุอันตรายและชื่อทางการค้า (ถ้ามี) ที่ต้องบรรจุในฉลากดังกล่าว

นอกจากนี้ ข้อ 7 แห่งประกาศกระทรวงข้างต้นกำหนดให้แสดงเครื่องหมายและข้อความแสดงระดับความเป็นพิษไว้ที่ด้านหน้าของฉลากวัตถุอันตราย โดยวัตถุอันตรายซึ่งมีระดับพิษอยู่ในชั้น 1 เอ ให้ใส่เครื่องหมายหัวกะโหลกกับกระดูกไขว้และคำว่า “พิษร้ายแรงมาก” หากระดับพิษอยู่ในชั้น 1 บี ให้ใส่เครื่องหมายหัวกะโหลกกับกระดูกไขว้และคำว่า “พิษร้ายแรง” หากระดับพิษอยู่ในชั้น 2 ให้ใส่เครื่องหมายกากบาทและคำว่า “อันตราย” (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550, หน้า 456-457)

2. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ฉลากและระดับความเป็นพิษของวัตถุอันตรายที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ พ.ศ.2538 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับฉลากของวัตถุอันตรายไว้หลายประการคือ ข้อ 5 แห่งประกาศกระทรวงกำหนดว่า วัตถุอันตรายชนิดที่ 2 หรือชนิดที่ 3 ที่นำเข้ามาหรือส่งออกป็นอกราชอาณาจักร ต้องบรรจุในภาชนะที่มีฉลากซึ่งมีข้อความหรือเครื่องหมายที่ระบุถึงชื่อทางการค้า (ถ้ามี) ชื่อสามัญตามระบบ ISO หรือชื่อสามัญในระบบอื่น ๆ หรือชื่อสามัญเคมีหากไม่สามารถระบุชื่อสามัญดังกล่าวได้ก็ให้ระบุชื่อทางเคมีตามระบบ IUPAC หรือ ชื่อทางวิทยาศาสตร์ของสารสำคัญ พร้อมทั้งระบุ UN Number หรือ CAS Number (ถ้ามี) คำเตือนหรือสัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายแสดงว่าเป็นอันตรายตามคุณสมบัติของสารที่บรรจุอยู่ อัตราส่วนผสมของสารสำคัญในผลิตภัณฑ์ ชื่อและที่อยู่ของผู้ผลิต ขนาดบรรจุ สำหรับตู้สินค้า (Container) หีบห่อบรรจุภาชนะผลิตภัณฑ์อีกชั้นหนึ่ง ต้องมีฉลากซึ่งมีข้อความหรือเครื่องหมายข้างต้นด้วย (ยกเว้นชื่อทางการค้า การแสดงความเป็นอันตราย และอัตราส่วนผสมของสารสำคัญ) และจำนวนภาชนะบรรจุ น้ำหนัก หรือปริมาณในหีบห่อนั้น ๆ และต้องแสดงสัญลักษณ์ตาม IMDG Code บนหีบห่อด้วย ส่วนข้อความบนฉลากอาจเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้

วัตถุอันตรายทุกชนิดที่ขายหรือจำหน่าย หรือแสดงเพื่อขายหรือจำหน่ายนั้น ข้อ 6 แห่งประกาศกระทรวงกำหนดว่าต้องมีฉลากขนาดที่เหมาะสมกับภาชนะบรรจุ ปิดหรือพิมพ์ไว้ที่ภาชนะบรรจุวัตถุอันตรายทุกชิ้น และฉลากนั้นจะต้องมีเครื่องหมายและข้อความเป็นภาษาไทยดังนี้

- 1) ชื่อทางการค้าของผลิตภัณฑ์ (ถ้ามี)
- 2) ชื่อสามัญตามระบบ ISO หรือชื่อสามัญในระบบอื่น ๆ หรือชื่อสามัญเคมีหากไม่สามารถระบุชื่อสามัญดังกล่าวได้ ก็ให้ระบุชื่อทางเคมีตามระบบ IUPAC หรือชื่อทางวิทยาศาสตร์ของสารสำคัญ และในกรณีที่ระบุชื่อสามัญ ชื่อดังกล่าวต้องมีขนาดตัวอักษรใหญ่เป็น 1/3 เท่า ของ

ชื่อทางการค้า (การระบุชื่อทางเคมีหรือชื่อทางวิทยาศาสตร์ของสาร จะสำคัญบนฉลาก อาจเป็นภาษาอังกฤษก็ได้)

- 3) อัตราส่วนผสมและสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์
- 4) วัตถุประสงค์การใช้
- 4) เครื่องหมายและข้อความตามข้อ 8 (ภาพแสดงคำเตือนในการใช้)
- 5) ประโยชน์ วิธีใช้ วิธีเก็บรักษา วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับภาชนะบรรจุและการป้องกัน

อันตรายหรือความเสียหาย

- 6) คำเตือน
- 7) อาการเกิดพิษ การแก้พิษเบื้องต้น คำแนะนำให้รีบส่งผู้ป่วยไปพบแพทย์พร้อมด้วยฉลากหรือภาชนะบรรจุ และคำแนะนำสำหรับแพทย์ (ความในข้อนี้อาจมีหรือไม่มีก็ได้ตามวัตถุประสงค์อันตรายนั้น ๆ)

8) ชื่อกลุ่มของสารเคมีเพื่อประโยชน์ในการรักษา (ถ้ามี)

9) ชื่อผู้ผลิต สถานที่ประกอบการ สถานที่ตั้งโรงงาน และชื่อผู้นำเข้าพร้อมสถานที่

ประกอบการ

- 10) ขนาดบรรจุ
- 11) เดือนปีที่ผลิต หรือหมดอายุการใช้
- 12) เลขทะเบียนวัตถุอันตราย

ข้อความในวรรค (6) (7) (8) และ (9) นั้น จะพิมพ์ไว้ในใบแทรกกำกับไว้กับภาชนะบรรจุวัตถุอันตรายก็ได้ แต่ใบแทรกนั้นจะต้องมีเครื่องหมายและข้อความที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ตัวอักษรภาษาไทยบนฉลากผลิตภัณฑ์ในข้อ 6 ของประกาศกระทรวง ขนาดเล็กที่สุดให้มีความสูง 2 มิลลิเมตร ภาษาอังกฤษ ขนาดเล็กที่สุด ให้มีความสูง 1.5 มิลลิเมตร

ข้อ 7. ของประกาศกระทรวงยังกำหนดให้ฉลากวัตถุอันตรายตามข้อ 6 ต้องมีเครื่องหมายและข้อความอยู่ในแถบสีดังนี้

(1) วัตถุอันตรายซึ่งมีระดับความเป็นพิษอยู่ในชั้น 1 เอ ให้มีเครื่องหมายหัวกะโหลกกับกระดูกไขว้ พร้อมด้วยข้อความว่า “พิษร้ายแรงมาก” และต้องมีภาพแสดงคำเตือนต่าง ๆ ตามข้อ 8 ในแถบสีแดง

(2) หากระดับความเป็นพิษอยู่ในชั้น 1 บี ให้มีเครื่องหมายหัวกะโหลกกับกระดูกไขว้ พร้อมด้วยข้อความว่า “พิษร้ายแรง” และต้องมีภาพแสดงคำเตือนต่าง ๆ ตามข้อ 8 ในแถบสีแดง

(3) หากระดับความเป็นพิษอยู่ในชั้น 2 ให้มีเครื่องหมายกากบาทพร้อมด้วยข้อความว่า “อันตราย” และต้องมีภาพแสดงคำเตือนต่าง ๆ ตามข้อ 8 ในแถบสีเหลือง

(4) หากระดับความเป็นพิษอยู่ในชั้น 3 ให้มีข้อความว่า “ระวัง” และต้องภาพแสดงคำเตือนต่าง ๆ ตามข้อ 8 ในแถบสีน้ำเงิน

เครื่องหมายและข้อความในวรรคก่อนต้องใช้สีดำและมีขนาดใหญ่เห็นได้ชัดเจน อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าซึ่งมีพื้นที่สีขาวตามตัวอย่างในประกาศกระทรวง ในกรณีที่ฉลากมีขนาดเล็กก็ต้องจัดทำใบแทรกและจะไม่ระบุภาพแสดงคำเตือนที่แถบสีฉลากก็ได้ แต่ต้องใส่เครื่องหมาย ข้อความ และแถบสีข้างต้นไว้ในใบแทรกด้วยเสมอและให้แถบสีหรือใบแทรกอยู่ด้านล่างตลอดความยาว โดยมีพื้นที่แถบสีไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของพื้นที่ฉลาก

นอกจากประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ข้างต้นแล้ว ยังมีการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ฉลากและระดับความเป็นพิษของวัตถุอันตราย ที่กรมปศุสัตว์เป็นผู้รับผิดชอบ พ.ศ.2548 ซึ่งวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับฉลากและระดับความเป็นพิษของวัตถุอันตรายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมปศุสัตว์

ส่วนการโฆษณาวัตถุอันตรายนั้น มาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 กำหนดให้การควบคุมการโฆษณาวัตถุอันตรายเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และเพื่อประโยชน์ในการควบคุมโฆษณา ให้ถือว่าวัตถุอันตรายที่มีการกำหนดฉลากตามมาตรา 20 (1) เป็นสินค้าที่มีการควบคุมฉลากโดย คณะกรรมการควบคุมฉลากตามกฎหมายดังกล่าวโดยอนุโลม (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550, หน้า 457-459)

อายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตราย

มาตรา 67 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 บัญญัติเป็นพิเศษว่าด้วยอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตราย โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่า สิทธิเรียกร้องดังกล่าวเป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้นกำหนดสามปีนับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการเสียหายความเป็นวัตถุอันตราย และผู้ถึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน อายุความดังกล่าวจะเริ่มนับก็ต่อเมื่อผู้เสียหายต้องรู้ถึงองค์ประกอบทั้งสามประการคือ ความเสียหาย ความเป็นวัตถุอันตราย และผู้ต้องชดใช้ค่าเสียหาย และอายุความดังกล่าวมีระยะเวลายาวกว่าอายุความในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการทำละเมิดตามมาตรา 448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งกำหนดให้การใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวขาดอายุความเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีหลังจากผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้พึงต้องชดใช้ค่าเสียหายจากการทำละเมิดนั้น หรือเมื่อพ้นกำหนดสิบปีนับจากวันทำละเมิด

วรรคสองของมาตรา 67 บัญญัติว่า “ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนที่พึงจ่ายระหว่างผู้ที่เข้าใจกันว่า ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนและผู้มีสิทธิได้ค่าสินไหมทดแทน ให้อายุ

ความสะกดอยู่จนกว่าจะปรากฏว่าการเจรจานั้น ไม่อาจตกลงกันได้” (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550, หน้า 465)

องค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมวัตถุอันตรายและหน่วยงานที่รับผิดชอบ

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ได้จัดตั้งองค์กรที่สำคัญสององค์กรคือ

1. คณะกรรมการวัตถุอันตราย
2. ศูนย์ข้อมูลวัตถุอันตราย

1. คณะกรรมการวัตถุอันตราย

มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ได้จัดตั้งคณะกรรมการวัตถุอันตราย ขึ้นโดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ ให้มีคณะกรรมการวัตถุอันตรายคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นประธานกรรมการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมการขนส่งทางบก อธิบดีกรมการค้าภายใน อธิบดีกรมการแพทย์ อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ อธิบดีกรมธุรกิจพลังงาน อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมปศุสัตว์ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา เลขาธิการสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวงคมนาคม ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินสิบคนเป็นกรรมการ และอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรมเป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนกรมธุรกิจพลังงาน ผู้แทนกรมโรงงานอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และผู้แทนสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีผลงานและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาเคมี วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ หรือกฎหมาย และอย่างน้อยห้า คนให้แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนองค์กรสาธารณประโยชน์ และมีประสบการณ์การดำเนินงานด้านการคุ้มครองสุขภาพอนามัย ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านการจัดการปัญหา วัตถุอันตรายในท้องถิ่น หรือด้านสิ่งแวดล้อม

ส่วนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการวัตถุอันตรายนั้น มาตรา 7 บัญญัติไว้ดังนี้

(1) กำหนดนโยบาย มาตรการและแผนการกำกับ ดูแลวัตถุอันตรายเมื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปเป็นแนวทางปฏิบัติ

(1/1) ให้ความเห็นแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมในการออกประกาศตามมาตรา 18 วรรคสอง และมาตรา 36 วรรคหนึ่ง

(2) ให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบในการออกประกาศตามมาตรา 20 มาตรา 20/1 มาตรา 36 วรรคสาม มาตรา 37 วรรคสอง มาตรา 43 มาตรา 44 และมาตรา 47 (5)

(3) ให้คำแนะนำแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการรับขึ้นทะเบียน หรือเพิกถอนทะเบียน วัตถุอันตราย

(4) ให้คำแนะนำ หรือคำปรึกษาแก่รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง อุตสาหกรรม หน่วยงานผู้รับผิดชอบ และพนักงานเจ้าหน้าที่ในเรื่องใด ๆ เกี่ยวกับวัตถุอันตราย

(5) พิจารณาเรื่องร้องเรียนจากผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากวัตถุอันตราย

(6) แจงหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับวัตถุอันตรายให้ประชาชนได้ทราบ ในการนี้ระบุ ชื่อของวัตถุอันตรายหรือชื่อของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องด้วยก็ได้

(7) สอดส่องดูแล ให้คำแนะนำ และเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ส่วนราชการหรือ หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับวัตถุอันตรายต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่ที่ กฎหมายกำหนด

(8) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับการควบคุมวัตถุอันตรายและการป้องกันและเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตราย เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ

(9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่มิ กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการ (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550, หน้า 469-470)

2. ศูนย์ข้อมูลวัตถุอันตราย

มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 กำหนดให้มีการตั้งศูนย์ข้อมูลวัตถุ อันตรายในกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อเป็นศูนย์กลางการประสานงานในเรื่องข้อมูลของวัตถุ อันตรายกับส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชน เพื่อรวบรวมและให้บริการข้อมูลทุกชนิดเกี่ยวกับ วัตถุอันตรายตั้งแต่การมีอยู่ในต่างประเทศ และการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง แต่ในทางปฏิบัตินั้น จะต้องมีการพัฒนาศูนย์ข้อมูลดังกล่าวให้มีค วามพร้อมมากยิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถดำเนินการตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550, หน้า 471)

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการควบคุมวัตถุอันตราย
พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 เป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์ซึ่ง
เป็นวัตถุอันตรายที่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ 6 หน่วยงาน

แบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบของหน่วยงาน ตามวัตถุประสงค์ ของการนำ วัตถุอันตรายไป
ใช้ดังนี้

- (1) กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รับผิดชอบวัตถุอันตรายที่นำไปใช้
ทางการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- (2) กรมวิชาการเกษตร รับผิดชอบวัตถุอันตรายที่นำไปใช้ทางการเกษตร ยกเว้น
ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทางการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- (3) กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน รับผิดชอบวัตถุอันตรายที่เป็น ก๊าซ
ปิโตรเลียม
- (4) กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม รับผิดชอบวัตถุอันตราย ที่
นำไปใช้ในทางอุตสาหกรรม
- (5) สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ รับผิดชอบวัตถุอันตราย
ที่เกี่ยวข้องกับกัมมันตภาพรังสี
- (6) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข รับผิดชอบวัตถุ
อันตรายที่นำไปใช้ในบ้านเรือนหรือทางสาธารณสุข

กระบวนการในการฟ้องคดี

การดำเนินคดีในศาล เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่คู่กรณีที่มีข้อโต้แย้งสิทธิทางแพ่ง
สามารถนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ โดยวิธีนี้
โดยวิธีนี้คู่กรณีจะฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาตัดสินข้อพิพาท ซึ่งกระบวนการฟ้อง
คดีนี้มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน

เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากวัตถุอันตราย หากเป็นกรณีคดีแพ่งทั่วไปการฟ้อง ร้อง
ดำเนินคดีต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่หากเป็นกรณีที่ต้องด้วย
บทบัญญัติของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.
2551 แล้ว จะถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคและต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามพระราชบัญญัติวิธี

พิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 ซึ่งมีความแตกต่างจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยจะได้กล่าวถึง ดังนี้

1. คดีแพ่ง

สำหรับคดีแพ่งทั่วไปนั้น กระบวนการฟ้องคดีและการดำเนินกระบวนการ การพิจารณาจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งสิทธิหรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล โจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลก็ได้ (มาตรา 4) โดยคำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ (มาตรา 172) จำเลยก็ต้องทำคำให้การเป็นหนังสือ (มาตรา 177) เว้นแต่ในคดีมโนสำเนาที่โจทก์อาจมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้ (มาตรา 191) จำเลยก็เช่นกันจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ (มาตรา 193) เมื่อโจทก์ ฟ้องคดีต่อศาลแล้วศาลจะกำหนด ประเด็นข้อพิพาทเพื่อกำหนดหน้าที่นำสืบ ถ้าคู่ความเป็นฝ่ายใดกล่าวอ้างถึงข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตนให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายใดที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงนั้น (มาตรา 84/1) ในกรณีที่มีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่า ตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว เมื่อการสืบพยานเสร็จสิ้นศาลจะทำการพิจารณาพิพากษาไปตามรูปคดี

การทำคำพิพากษา ศาลต้องตัดสิน ตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อหา และห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง (มาตรา 142)

ส่วนผลของคำพิพากษาในคดีแพ่งนั้น โดยหลักแล้วคำพิพากษาจะมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งเท่านั้น (มาตรา 145)

สำหรับค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีนั้น ในกรณีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาสินทรัพย์ได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้เสียในอัตราร้อยละ 2.5 ของจำนวนทุนทรัพย์ แต่ไม่เกินสองแสนบาท (ปัดล้นหนา เล่าอัครภาคย์, 2552, หน้า 110)

2. คดีผู้บริโภค

ปัจจุบันการดำเนินคดีผู้บริโภคในศาลมีวิธีการดำเนินคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป เนื่องจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่กำหนดระบบวิธีพิจารณาความแบบใหม่ที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

3. ความหมาย “คดีผู้บริโภค”

เหตุที่ต้องทำการศึกษาค้นคว้าความหมายของคำว่า คดีผู้บริโภค ก็เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานที่ต้องพิจารณา หากข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไม่มีลักษณะเป็นคดีผู้บริโภคแล้ว ก็ไม่อาจที่จะดำเนินคดีในศาลตามระบบวิธีพิจารณาความแบบใหม่ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ แต่ต้องบังคับการให้เป็นไปตามกระบวนการวิธีพิจารณาตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามปกตินั่นเอง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภค” ไว้ว่า

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอื่นเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกันตามข้อ (1) หรือข้อ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัติ

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การที่จะเป็นคดีผู้บริโภคนั้นต้องมีลักษณะ

1) เป็นข้อพิพาททางแพ่ง

2) เป็นข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ ซึ่งที่จะพิจารณาถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นสำคัญและ

3) เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าหรือบริการซึ่ง มีกฎหมายรับรองสิทธิไว้ นอกจากนี้ ยังถูกกำหนดให้มีความหมายครอบคลุมถึงคดีแพ่งตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบ

ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นหรือมีกฎหมายกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี พ.ศ. 2551 อีกด้วย

ในกรณีเกิดความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้ารถยนต์ที่ไม่ปลอดภัยเมื่อมีการฟ้องร้องให้ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 คดีดังกล่าวนี้ จะถือเป็นคดีผู้บริโภคและใช้วิธีพิจารณาความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 (ปีฉันทนา เล่าอัครภาคย์, 2552, หน้า 111-112)

4. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ได้บัญญัติให้มีองค์กรของรัฐในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค ได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง อันได้แก่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา คณะกรรมการว่าด้วยฉลาก และคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา รวมทั้งยังได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อปฏิบัติงานและให้ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิใช้บริการ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) โดยให้สังกัดอยู่ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลและคำสั่งของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2550, หน้า 3)

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา 10 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคไว้ดังนี้

- 1) พิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ
- 2) ดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคตามมาตรา 36
- 3) แจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภค ในการนี้ จะระบุชื่อสินค้าหรือบริการหรือชื่อของผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้
- 4) ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และพิจารณาวินิจฉัยการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง

5) วางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเฉพาะเรื่องและ
คณะอนุกรรมการ

6) สอดส่อง เกรงรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนราชการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐให้
ปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินคดี
ในความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

7) ดำเนินคดีเกี่ยวกับละเมิดสิทธิของผู้บริโภคที่คณะกรรมการเห็นสมควรหรือมีผู้ร้อง
ตามมาตรา 39

8) รับรองสมาคมตามมาตรา 40

9) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการในการคุ้มครอง
ผู้บริโภค และพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามที่
คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมอบหมาย

10) ปฏิบัติกรอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้ไว้เป็นอำนาจและหน้าที่ของ
คณะกรรมการ

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กล่าวมาข้างต้น คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงาน
คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ปฏิบัติการหรือเตรียมข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการเพื่อ
พิจารณาดำเนินการต่อไปได้

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา 39 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่
คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิด

“ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค
หรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะ
เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความ
เห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ หรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมี
คุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดี
แพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไป
ยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดี
ตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

ในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือ
ค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอด้วย และในการนี้ให้ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง”

จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 39 เป็นการกำหนดให้องค์กรพิเศษมีอำนาจดำเนินคดี
เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแทนผู้บริโภคในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควร หรือเมื่อผู้บริโภคร้องขอ

ได้เพื่อทำหน้าที่ฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งจากผู้ประกอบธุรกิจที่ใช้เสียหายความเสียหายจากสินค้าให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค อันถือเป็นมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ผู้บริโภคคุ้มครองผู้บริโภคหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ผู้บริโภคจะสามารถดำเนินการเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมีหลักการพิจารณาในการเข้าดำเนินคดีแทนเมื่อมีผู้ร้องขอ ดังนี้

1) ผู้ที่ร้องขอให้ดำเนินคดีแทนต้องเป็นผู้บริโภคตามความหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 กล่าวคือ ผู้ซื้อสินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยมิชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

2) มีการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หมายถึง กรณีผู้ประกอบธุรกิจเป็นฝ่ายผิดสัญญาเท่ากับกระทำละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และรวมถึงกรณีผู้ประกอบธุรกิจกระทำละเมิดสิทธิของผู้บริโภคอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น และกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

3) การดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม โดยพิจารณาจาก

(1) ลักษณะของการประกอบธุรกิจ การประกอบธุรกิจใดที่แม้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภครายเดียว แต่มีพฤติการณ์ที่เห็นได้ว่าหากผู้ประกอบธุรกิจยังคงประกอบธุรกิจลักษณะนั้นต่อไปอาจทำให้ผู้บริโภครายอื่น ๆ ได้รับความเสียหายด้วย

(2) ผลของการดำเนินคดีแทนผู้บริโภครายใดนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครายอื่น ๆ ที่ยังมีได้มาร้องขอตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ซึ่งสามารถยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีในภายหลังได้

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการทดสอบและพิสูจน์สินค้า (คำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 5/2551, 2551) เพื่อทดสอบสินค้าที่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ของผู้บริโภค และเผยแพร่การทดสอบโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ หรือทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหลายสาขาวิชาสำหรับเหตุผลในการจัดตั้งคณะกรรมการชุดนี้ เพราะผู้ประกอบการมีการใช้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า โดยมุ่งเน้นให้ผู้บริโภครับรู้ข้อมูลด้านที่ดีของสินค้าเพียงด้านเดียว ทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเนื่องจากขาดข้อมูลสำคัญบางอย่างในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า ทำให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง สินค้าไม่มีคุณภาพ โดย

คณะกรรมการทดสอบและพิสูจน์สินค้ามีอำนาจหน้าที่ในการสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้า เมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยว่า สินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค (มาตรา 36) หรือตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมอบหมาย ประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยเรื่องสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค พิจารณาและเสนอแนะให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภค โดยจะระบุชื่อสินค้าหรือชื่อผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้

เมื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภค หากมีความจำเป็นต้องตรวจสอบหรือทดสอบว่ารถยนต์มีความชำรุดบกพร่องตามที่ผู้บริโภคร้องทุกข์หรือไม่ จะขึ้นอยู่กับการตกลงกันระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคว่า ต้องการส่งรถยนต์ไปให้ผู้ใดตรวจสอบ หากไม่มีการตกลงกันสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะส่งรถยนต์ดังกล่าวไปตรวจสอบกับราชยานยนต์สมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (ร.ย.ส.ท.) โดยผู้ประกอบธุรกิจจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบ

ในเรื่องการร้องทุกข์ของผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนจากรถยนต์ที่ไม่ปลอดภัยนั้น ในส่วนกลางเป็นหน้าที่ของกองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก สำหรับส่วนภูมิภาคจะมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด (ในแต่ละจังหวัด) ทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ โดยผู้บริโภคที่อยู่ต่างจังหวัดมีสิทธิที่จะเลือกร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด หรือจะร้องทุกข์ต่อกองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากโดยตรงก็ได้ หากเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้บริโภคไม่สามารถที่จะทำการไกล่เกลี่ยหรือเปรียบเทียบปรับได้ กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากหรือคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด แล้วแต่กรณี จะรวบรวมหลักฐานพร้อมทั้งมีมติให้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภค เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาคดีคุ้มครองเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคและคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคใช้อำนาจตามมาตรา 39 ต่อไป

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 10 ยังได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมและมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค ในการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้อีกด้วย

ตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ประกอบกฎกระทรวง ฉบับที่ 8 และ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2540 สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อด้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า อาจยื่นคำขอต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้สมาคมนั้นมีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีแพ่งคดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีเพื่อ

คุ้มครองผู้บริโภค และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนได้ โดยผู้บริโภคนั้นต้องเป็นสมาชิกของสมาคมและได้มีหนังสือมอบอำนาจให้เรียกค่าเสียหายแทนแก่สมาคมด้วย โดยในปัจจุบัน (พฤศจิกายน พ.ศ.2554) มีสมาคมที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคเพียง 4 สมาคมนั้น ได้แก่

1) สมาคมพลังผู้บริโภคแห่งประเทศไทย ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2543 และมีนายวิโรจน์ ณ บางช้างเป็นนายกสมาคม

2) สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2545 และมีเกศษกรหญิง รองศาสตราจารย์ เทวี โพธิ์ผละ เป็นนายกสมาคม

3) สมาคมส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2545 และมีนายพานิช เจริญเผ่า เป็นนายกสมาคม

4) สมาคมคุ้มครองสิทธิประโยชน์ประชาชน ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2547 และมีนายขวัญชัย ไทยาภิรมย์ เป็นนายกสมาคม

เหตุผลที่มีการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพียงแก่ 4 สมาคมนั้น น่าจะมาจากบทบัญญัติในปัจจุบันของมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ที่รับรองเฉพาะองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่อยู่ในรูปแบบสมาคมเท่านั้น (ปัดันธนา เล่าอักษรภาคย์, 2552, หน้า 117-118)

5. กระบวนการฟ้องคดีผู้บริโภค

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคไว้เป็นการเฉพาะตามมาตรา 7 คือ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา และในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้บริโภคสามารถฟ้องผู้ประกอบการโดยเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลก็ได้ แต่ในกรณีที่ผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคจะต้องเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลเท่านั้น จะเสนอคำฟ้องต่อศาลอื่นไม่ได้

(มาตรา 17) โดยผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้เองหรือให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือ สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค ฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายก็ได้ (มาตรา 19) การฟ้องคดีผู้บริโภค ผู้ฟ้องที่เป็น โจทก์จะ ฟ้องด้วยวาจาหรือจะฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ (มาตรา 20) เช่นเดียวกับจำนวนที่สามารถยื่นคำให้การเป็น หนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ (มาตรา 26) โดยพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดี ช่วยเหลือศาล มีหน้าที่ในการเข้าตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐาน และช่วยบันทึกรายละเอียดแห่ง คำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องคดีด้วยวาจาตาม มาตรา 20 และมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค โดยกฎหมายให้เครื่องมือในการทำหน้าที่ของ พนักงานคดี คือ มีหนังสือเรียกบุคคลมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณา (มาตรา 4)

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียก จำนวนให้มาศาลตามกำหนด นัดเพื่อการไกล่เกลี่ย ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน (มาตรา 24) ซึ่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้โจทก์ จำนวนต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนพิจารณา ทั้งนี้เพื่อให้คดีระงับ โดยเร็ว นอกจากนี้การส่งคำคู่ความหรือเอกสารใด ๆ หรือการแจ้งวันนัด คำสั่งศาล ศาลอาจสั่งให้ ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ (มาตรา 6) ในการนั่งพิจารณาสืบพยานในศาล ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกัน ไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมี คำสั่งให้เลื่อนได้ไม่เกินครั้งละ 15 วัน (มาตรา 35) เมื่อการพิจารณาเป็นอันสิ้นสุด ให้ศาลมีคำ พิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว แต่ตราใดที่ยังมิได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หากศาลเห็นว่าเป็นการ จำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลทำการสืบ พยานหลักฐานต่อไปได้ ซึ่งพยานดังกล่าวนี้รวมทั้งพยานที่สืบมาแล้วด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายร้องขอ (มาตรา 37)

สำหรับการกำหนดถึงประเด็นข้อพิพาทที่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการหรือการดำเนิน การใด ๆ หาก ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของกลุ่มความฝ่ายที่ผู้ประกอบธุรกิจให้ ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่กลุ่มความฝ่ายที่ผู้ประกอบธุรกิจนั้น (มาตรา 29) ใน การสืบพยาน ไม่ว่าจะพยานที่กลุ่มความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน กลุ่มความหรือทนายความจะซักถามได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ในการนี้ ให้ศาลมีอำนาจซักถาม พยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีกลุ่มความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม (มาตรา 34) ส่วนการรับฟังพยานหลักฐาน พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดยกเว้นหลักอำนาจฟ้อง กล่าวคือ นิติ

กรรมใดที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิด แม้จะไม่นำหลักฐานดังกล่าวมาแสดงผู้บริโภครู้ก็สามารถฟ้องร้องผู้ประกอบการธุรกิจได้ (มาตรา 10 วรรคหนึ่ง) สัญญาใดต้องทำตามแบบถึงแม้สัญญาดังกล่าวยังมีได้ทำให้ถูกต้องตามแบบ แต่หากผู้บริโภคได้วางมัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว ผู้บริโภครู้มีอำนาจฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบการธุรกิจจัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบ (มาตรา 10 วรรคสอง) และที่สำคัญผู้บริโภคสามารถนำพยานบุคคลมาสืบพยานหรือแก้ไขพยานเอกสารได้ (มาตรา 10 วรรคสาม)

การทำคำพิพากษานั้น ในกรณีผู้บริโภคเป็นโจทก์ศาลสามารถพิพากษาเกินคำขอของโจทก์ได้ในเรื่องจำนวนค่าเสียหายที่ไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอที่ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย (มาตรา 39) อีกทั้งในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย และในเวลาที่พิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยที่จะหยั่งรู้ได้แน่ชัดว่าความเสียหายแท้จริงเป็นประการใด สามารถสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นภายในเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง อย่างไรก็ตาม ก่อนมีการแก้ไขศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน (มาตรา 40) นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบการธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องได้ (มาตรา 41) และหากการกระทำความคิดจากการที่ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่เกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด โดยไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดไม่เกินห้าหมื่นบาท ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด (มาตรา 42)

ผลแห่งคำพิพากษาถึงที่สุดคดีผู้บริโภคคดีหนึ่ง ถ้าภายหลังมีการฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีกโดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกันกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติ เช่นเดียวกับคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานก็ได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี (มาตรา 30)

ค่าธรรมเนียมการฟ้องคดีนั้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและผู้ดำเนินคดีแทน ที่ดำเนินคดีโดยสุจริตจะได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม (มาตรา 18) เว้นแต่ในคดีตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ให้เป็นไป

ตามที่พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดไว้ กล่าวคือ ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมเฉพาะ กรณีที่ฟ้อง และดำเนินคดีแทนผู้เสียหายเท่านั้น (ปีฉันทนา เล่าอัครภาคย์, 2552, หน้า 118-121)

6. การวินิจฉัยชี้ขาดลักษณะคดี

คดีผู้บริโภคต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 และ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วย การดำเนินกระบวนการพิจารณาและ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 นั้น อาจเกิดปัญหาขึ้นได้ว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ จึงต้องมีการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวให้เป็นที่ยุติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 8 ซึ่งบัญญัติว่า

“ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น

การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาดังกล่าววรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอ หรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริโภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันสี่สัปดาห์หรือวันสี่สัปดาห์ในกรณีที่ไม่มีกรณีสองสัปดาห์ หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีกและเมื่อได้รับคำขอจากศาลชั้นต้นแล้ว ให้ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การดำเนินการใด ๆ ระหว่างศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์ตามมาตรา นี้ จะดำเนินการ โดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวเป็นกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นว่าเป็นคดีผู้บริโภคที่จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 หรือไม่แม้จะมีได้มีการจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคขึ้นมาอันจะเป็นปัญหาระหว่างศาลก็ตาม ก็ต้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย ศาลชั้นต้นไม่มีอำนาจวินิจฉัยได้เอง

คำว่า ประธานศาลอุทธรณ์ ไม่รวมถึงประธานศาลอุทธรณ์ภาค แม้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.2532 มาตรา 8 จะไม่ได้ระบุไว้ก็ตามก็น่าจะตีความในทำนองเดียวกัน ดังนั้นถ้ามีปัญหาดังกล่าวดังเกิดขึ้นในศาลใดที่ราชอาณาจักรต้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย

ปัญหาว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่เกิดขึ้นได้เมื่อมีคดีสู่ศาลแล้วโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือศาลเห็นสมควรที่จะขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย อาจเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในคดีที่พิจารณาแบบคดีผู้บริโภคอยู่หรือเกิดขึ้นในคดีอื่นที่มีได้พิจารณาแบบคดีผู้บริโภคก็ได้

ถ้าไม่มีการขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย กระบวนพิจารณาในคดีเหล่านั้นที่ศาลชั้นต้นดำเนินไปไม่ว่าในคดีผู้บริโภครหรือคดีแพ่งทั่วไป ย่อมไม่เสียไป ทั้งจะยกขึ้นอุทธรณ์คัดค้านว่าศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนพิจารณาไปโดยไม่ชอบก็ไม่ได้

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การยกข้อต่อสู้ว่ามีใช้คดีผู้บริโภคไว้ก่อนวันนัดพิจารณาแต่กลับมิได้ยื่นคำขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย ศาลชั้นต้นไม่ต้องส่งไปให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย เว้นแต่ศาลชั้นต้นจะเห็นสมควรขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย โดยศาลชั้นต้นเห็นว่ามิใช่คดีผู้บริโภค แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าเป็นคดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นก็ไม่จำเป็นต้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย และไม่ต้องวินิจฉัยประเด็นดังกล่าวที่จำเลยให้การไว้ในเวลาทำคำพิพากษาด้วย

1. กรณีที่คู่ความเป็นผู้ร้องขอ ถ้าคู่ความในคดีที่พิจารณาแบบคดีผู้บริโภคอยู่ไม่ว่า เป็นโจทก์หรือจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายประสงค์จะให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ โดยผู้ขอมีความเห็นว่าไม่ใช่คดีผู้บริโภคผู้นั้นต้องยื่นคำขออย่างช้าในวันนัดพิจารณา ถ้าพ้นกำหนดนี้แล้วจะขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีกไม่ได้

ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์และยื่นฟ้องต่อศาลที่มีใช้ศาลชั้นต้นที่จำเลยซึ่งเป็นผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตซึ่งไม่อาจยื่นฟ้องต่อศาลดังกล่าวได้ตามมาตรา 17 ก็ส่งคำขอดังกล่าวไปให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยได้

เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำขอส่งไปยังประธานศาลอุทธรณ์แล้ว ประธานศาลอุทธรณ์ต้องมีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

ผลของคำวินิจฉัยถ้าประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นก็ดำเนินกระบวนพิจารณาแบบคดีผู้บริโภคต่อไป

ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลชั้นต้นที่มีใช้ศาลที่จำเลยซึ่งเป็นผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตซึ่งไม่อาจยื่นฟ้องต่อศาลดังกล่าวได้ตามมาตรา 17 เมื่อประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นจะดำเนินคดีต่อไปไม่ได้ ต้องสั่งคืนคำฟ้องให้ไปยื่นต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตามมาตรา 17 ต่อไป

ถ้าประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าไม่เป็นคดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นต้องดำเนินกระบวนพิจารณาแบบคดีแพ่งทั่วไปต่อไป ซึ่งอาจเป็นวิธีพิจารณาแบบสามัญ หรือแบบคดีมโนสารหรือแบบคดีไม่มีข้อยุ่งยากก็ได้ แต่คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ไม่กระทบถึงกระบวนพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัย จึงไม่ต้องทำคำฟ้องมาใหม่แต่ถ้าผู้บริโภคเป็นโจทก์ ต้องให้โจทก์ชำระค่าขึ้นศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

ส่วนกรณีที่ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ เมื่อมิใช่คดีผู้บริโภค ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง กรณีนี้ น่าจะให้โอกาสผู้บริโภคเข้ามาเป็นโจทก์ด้วย

ตนเอง เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 66 ซึ่งนำมาใช้โดยอนุโลม มิฉะนั้นศาลต้องพิพากษายกฟ้องโดยไม่ตัดสิทธิผู้บริโภคมายาใหม่

สำหรับกรณีที่คุณค่าความในคดีที่พิจารณาแบบคดีแพ่งทั่วไปอยู่ไม่ว่าเป็นวิธีพิจารณาแบบสามัญ หรือแบบคดีมโนสารหรือแบบคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ถ้าโจทก์หรือจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายประสงค์จะให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ โดยผู้ขอมีความเห็นว่าเป็นคดีผู้บริโภคผู้นั้นต้องยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นอย่างช้าในวันชี้สองสถานหรือวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มีกรณีสืบสองสถาน ถ้าเป็นคดีมโนสารหรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากซึ่งไม่มีกรณีสืบสองสถาน จะยื่นได้อย่างช้าในวันนัดพิจารณาซึ่งเป็นวันที่ศาลทำการสืบพยานด้วย ถ้าพ้นกำหนดนี้แล้วจะขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีกไม่ได้

เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำขอส่งไปยังประธานศาลอุทธรณ์แล้วประธานศาลอุทธรณ์ต้องมีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

ผลของคำวินิจฉัยถ้าประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าไม่เป็นคดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบคดีแพ่งทั่วไปต่อไปซึ่งอาจเป็นวิธีพิจารณาแบบสามัญหรือแบบคดีมโนสารหรือแบบคดีไม่มีข้อยุ่งยากก็ได้

ถ้าประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบคดีผู้บริโภคต่อไป แต่คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่ประธานศาลอุทธรณ์จะมีคำวินิจฉัย จึงไม่ต้องทำคำฟ้องมาใหม่แบบคำฟ้องคดีผู้บริโภค ถ้าผู้บริโภคเป็นโจทก์ซึ่งได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 18 ศาลชั้นต้นต้องส่งคืนค่าขึ้นศาลที่ได้ชำระไว้ให้โจทก์ไปทั้งหมด

แต่กรณีที่คุณค่าคดีดังกล่าวได้รับคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ว่าเป็นคดีผู้บริโภคและปรากฏว่าเป็นคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลย แต่โจทก์มิได้ยื่นฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต ศาลชั้นต้นจะดำเนินคดีแบบคดีผู้บริโภคต่อไปไม่ได้ต้องห้ามตามมาตรา 17 ศาลชั้นต้นต้องส่งคืนคำฟ้องให้โจทก์นำไปยื่นต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตามมาตรา 17 ต่อไป

2. กรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรที่จะมีคำขอเอง ถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริโภคปัญหาอาจเกิดขึ้นตั้งแต่ชั้นรับฟ้อง โดยโจทก์ยื่นคำฟ้องคดีผู้บริโภคโดยทำเป็นหนังสือตามแบบพิมพ์ ผบ. 1 หรือมาพบเจ้าพนักงานคดีขอฟ้องด้วยวาจา โดยเจ้าพนักงานคดีบันทึกคำฟ้องด้วยวาจาในแบบพิมพ์ ผบ. 1 เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำฟ้องดังกล่าว ถ้าเห็นว่าเป็นคดีผู้บริโภค ก็ดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบคดีผู้บริโภค แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่ามิใช่คดีผู้บริโภคถือว่ามิใช่ปัญหาว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่เกิดขึ้นแล้ว ศาลชั้นต้นจะสั่งให้โจทก์ทำคำฟ้องมาใหม่โดยทำเป็นหนังสือตามประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 หรือถ้าเป็นคดีมโนสารจะให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำ
บันทึกคำฟ้องด้วย วาจาเป็นคดีมโนสารตามมาตรา 193 หาได้ไม่ ต้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์
วินิจฉัย

เมื่อประธานศาลอุทธรณ์ได้รับคำขอของศาลชั้นต้นแล้ว ต้องมีคำวินิจฉัยและแจ้งผล
ไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

ผลแห่งคำวินิจฉัยหากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นต้อง
สั่งรับคำฟ้องและดำเนินคดีต่อไปแบบคดีผู้บริโภคร

หากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าไม่ใช่คดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นต้องสั่งให้โจทก์ทำคำ
ฟ้องมาใหม่โดยทำเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 หรือถ้าเป็น
คดีมโนสารก็ให้ทำบันทึกคำฟ้องด้วยวาจาเป็นคดีมโนสาร มาตรา 193

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งรับคำฟ้องคดีผู้บริโภครไว้พิจารณาแล้ว อย่างช้าในวันนัด
พิจารณาหากศาลชั้นต้นเห็นว่าไม่ใช่คดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นต้องมีการขอให้ประธานศาลอุทธรณ์
วินิจฉัยทำนองเดียวกับที่กล่าวข้างต้น แต่ถ้าพ้นกำหนดดังกล่าวแล้ว ศาลชั้นต้นจะขอให้ประธาน
ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยไม่ได้ ต้องดำเนินคดีแบบคดีผู้บริโภครต่อไป

ผลของคำวินิจฉัยหากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นต้อง
ดำเนินคดีต่อไปแบบคดีผู้บริโภคร

หากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าไม่ใช่คดีผู้บริโภคร ย่อมไม่กระทบถึงกระบวนการ
พิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่ประธานศาลอุทธรณ์จะมีคำวินิจฉัย แต่ถ้าผู้บริโภครเป็นโจทก์
ต้องสั่งให้โจทก์ชำระค่าธรรมเนียมภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทน
ผู้บริโภครเป็นโจทก์ ศาลชั้นต้นต้องสั่งให้ผู้บริโภครเข้าเป็น โจทก์ดำเนินคดีต่อไปตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 66 ซึ่งนำมาใช้โดยอนุโลม เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

สำหรับการขอในคดีอื่นที่มีคดีผู้บริโภคร ปัญหาอาจเกิดขึ้นตั้งแต่ชั้นรับฟ้อง โดย
โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นคดีแพ่งทั่วไปโดยทำเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 172 หรือเป็นคดีมโนสารก็ขอให้เจ้าพนักงานศาลทำบันทึกคำฟ้องด้วยวาจาเป็นคดีมโนสาร
ให้ตามมาตรา 193 เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำฟ้องดังกล่าว ถ้าเห็นว่าไม่ใช่คดีผู้บริโภครถือว่าปัญหาว่า
เป็นคดีผู้บริโภครหรือไม่เกิดขึ้นแล้ว ศาลชั้นต้นต้องมีคำขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย

เมื่อประธานศาลอุทธรณ์ได้รับคำขอแล้วต้องมีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้น
โดยเร็ว คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

ผลแห่งคำวินิจฉัยหากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นต้อง
สั่งรับคำฟ้องและดำเนินคดีต่อไปแบบคดีแพ่งทั่วไป

หากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นต้องสั่งให้โจทก์ ทำคำฟ้องเป็นหนังสือตามแบบพิมพ์ ผบ. 1 หรือให้เจ้าพนักงานคดี บันทึกคำฟ้องด้วยวาจาในแบบพิมพ์ ผบ. 1 ให้ และดำเนินคดีแบบคดีผู้บริโภครต่อไป กรณีเช่นนี้ผู้บริโภครอาจเปลี่ยนให้ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภครฟ้องคดีแทนก็ได้

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งรับคำฟ้องคดีอื่นที่มีชื่อคดีผู้บริโภครไว้พิจารณาแล้ว อย่างช้าในวันสี่สัปดาห์หรือวันสี่ปักษ์ในกรณีที่ไม่มีรายชื่อ สภา หากศาลชั้นต้นเห็นว่าเป็นคดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นต้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย แต่ถ้าพ้นกำหนดดังกล่าวแล้วศาลชั้นต้นจะขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยไม่ได้ ต้องดำเนินคดีแบบคดีแพ่งทั่วไป

เมื่อประธานศาลอุทธรณ์ได้รับคำขอแล้ว ต้องมีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไป ยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

ผลแห่งคำวินิจฉัยหากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่ามีชื่อคดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นก็ดำเนินคดีแบบคดีแพ่งทั่วไปต่อไป

หากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นต้องดำเนินคดีต่อไปแบบคดีผู้บริโภครโดยนัดพิจารณา แต่คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปก่อนประธานศาลอุทธรณ์จะมีคำวินิจฉัย ศาลชั้นต้นจึงไม่จำเป็นต้องสั่งให้ทำคำฟ้องมาใหม่ สามารถใช้คำฟ้องคดีผู้บริโภครนั้นดำเนินคดีต่อไปได้

ถ้าผู้บริโภครเป็นโจทก์ซึ่งได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมตามมาตรา 18 ศาลชั้นต้นต้องตั้งคืนค่าขึ้นศาลที่ได้ชำระไว้ให้โจทก์ไปทั้งหมด

ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นผู้บริโภครแต่โจทก์มิได้ยื่นฟ้องที่ศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตซึ่งต้องห้ามตามมาตรา 17 ศาลชั้นต้นดำเนินคดีต่อไปไม่ได้ ต้องตั้งคืนคำฟ้องให้โจทก์ไปยื่นต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตามมาตรา 17 ควรสังเกตว่า ถ้าศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้วคู่ความจะขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยไม่ได้เพราะพ้นกำหนดเวลาที่จะขอได้แล้ว แม้บางคดีอาจไม่มีการชี้สองสัปดาห์ หรือสี่ปักษ์เลยก็ตาม ส่วนศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคก็ไม่มีอำนาจขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย เนื่องจาก มาตรา 8 ให้อำนาจศาลชั้นต้นที่จะมีคำขอได้เท่านั้น

อนึ่งบทบัญญัติมาตรา 8 ไม่อาจใช้บังคับกับกรณีมีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลจังหวัดและศาลแขวงที่มีอำนาจพิจารณา คดีผู้บริโภครกับศาลชำนาญพิเศษ อันได้แก่ ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลาย และศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจพิจารณา คดีของศาลนั้น ๆ ได้ จนกว่าจะได้มีการวินิจฉัยแล้วว่าเป็นคดีแพ่ง หรือคดีของศาลชำนาญพิเศษตามหลักเกณฑ์ใน

บทบัญญัติของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีของศาลนั้นแล้วมีคำวินิจฉัยว่าเป็นคดีแพ่ง จึงจะดำเนิน การตามมาตรา 8 ที่จะให้ประธานศาล ลุทธิธรรมวินิจฉัยว่าคดีแพ่งนั้นเป็นคดี ผู้บริโภคหรือไม่ต่อไป (ไพโรจน์ วายุภาพ, 2552, หน้า 53-59)

การเยียวยาความเสียหาย

หลักการเยียวยาความเสียหายในกรณีที่เกิดความเสียหายจากสินวัตถุอันตาย โดยปกติแล้ว ผู้ที่ได้รับความเสียหายจะต้องเรียกร้องค่าเสียหาย โดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องความรับผิดตามกฎหมายว่าด้วยสัญญา เรื่องซื้อ อขาย หรือเรื่องละเมิด ซึ่งการเรียกร้อง ค่าเสียหายตามหลักดังกล่าวนี้เป็นลักษณะทั่วไปหรืออาจอาศัยกฎหมายเฉพาะที่เข้ามามีบทบาทใน การคุ้มครองผู้เสียหายมากขึ้นกว่าหลักกฎหมายทั่วไป คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยในปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติความรั บผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย พ.ศ.2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เข้ามามีบทบาทในการ เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายมากขึ้นกว่ากฎหมายทั่วไป ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้มี ความสำคัญต่อการเยียวยาความเสียหายในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่งดังต่อไปนี้

1. การเยียวยาความเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในส่วนการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตราขตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พหณิชยนี้ จะทำการศึกษาใน 2 กรณีด้วยกัน คือ การเยียวยาความเสียหายตามสัญญา และการเยียวยา ความเสียหายในกรณีละเมิด ดังนี้

1.1 การเยียวยาความเสียหายตามสัญญา

สำหรับการเยียวยาความเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ให้หลักการ เยียวยาความเสียหายว่า เสียหายเท่าใดชดใช้เท่านั้นหรือตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา โดยจะต้องเป็น การเยียวยาความเสียหายที่แท้จริง ไม่ให้มีการค้า กำไร หรือไม่มีการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นการ ลงโทษ ซึ่งในกรณีสัญญาซื้อขายนั้น หากเกิดความเสียหายขึ้นจากวัตถุอันตราขที่ทำการซื้อขายกัน กฎหมายกำหนดมาตรการการเยียวยาไว้ในลักษณะดังนี้

1.1.1 การซ่อมแซมความบกพร่องของสินค้า ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พหณิชยไม่ได้กล่าว วถึงไว้อย่างชัดเจน แม้แต่มาตรา 472 ก็กำหนดไว้เพียงว่า ผู้ขายต้องรับผิด (ใน

ความชำรุดบกพร่อง) โดยการรับผิดชอบอย่างไรนั้นต้องไปพิจารณาตามบทบัญญัติในบรรพที่ 2 เรื่อง
 หนี้ ที่มีแนวความคิดเป็นการกำหนดให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเท่านั้น การเรียกให้ผู้ขาย
 ช่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องก็โดยอาศัยนัยแห่งมาตรา 461 ที่ว่า “ผู้ขายจำต้องส่งมอบทรัพย์สิน
 ซึ่งขายนั้นให้แก่ผู้ซื้อ ” ซึ่งสามารถตีความได้ว่าทรัพย์สินที่ส่งมอบนั้นต้องปราศจากความชำรุด
 บกพร่อง ดังนั้นหากทรัพย์สินที่ส่งมอบเกิดความชำรุดบกพร่องผู้ซื้อก็มีสิทธิเรียกให้ผู้
 ขายทำการ
 ช่อมแซมได้

แต่ในบางกรณีที่เป็นวัตถุอันตรายผู้ขายไม่อาจจะช่อมแซมความบกพร่องของ
 สินค้าให้คืนได้ จึงอาจใช้วิธีการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ซื้อในทางอื่นแทนการช่อมแซมความ
 บกพร่องที่เกิดขึ้นได้ เช่น ก ารชดใช้ค่าเสียหายอันเป็นตัวเงิน หรือการชำระหนี้ อย่างอื่นตามที่
 คู่สัญญาได้ตกลงกัน ไว้ก็สามารถทำได้เช่นกัน

1.1.2 การคืนสินค้าและการคืนราคาสินค้า ซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้ควบคู่กัน โดยการ
 คืนสินค้าจะเป็นไปตามข้อตกลงที่มีการตกลงกันไว้ระหว่างคู่สัญญา มักจะเป็นข้อตกลงที่ผู้
 ประกอบธุรกิจทำขึ้นฝ่ายเดียวและมีระยะเวลา กำหนดไว้ขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า หากไม่มีการ
 ตกลงกันว่าจะมีการรับสินค้าคืน เมื่อสินค้านั้นชำรุดบกพร่องก็ไม่มีกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบ
 ธุรกิจต้องรับสินค้าคืน เว้นแต่จะเป็นการทำธุรกิจตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบขาย
 ตรง พ.ศ.2545 สำหรับมาตรการคืนราคาสินค้าจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ซื้อนำสินค้าที่ชำรุดบกพร่องมาคืน ก็
 ย่อมต้องการได้รับคืนราคาค่าสินค้า ซึ่งมีกฎหมายกล่าวถึงการคืนราคาสินค้าไว้ในมาตรา 222

1.1.3 ค่าสินไหมทดแทน การใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นไปตามหลักการเรียกร้อง
 ค่าเสียหาย ตามบทบัญญัติในมาตรา 222 โดยผู้ขายจะรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย
 เช่นตามที่ปกติจะเกิดขึ้นเนื่องจากการส่งมอบสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง

ส่วนความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ ผู้ขายจะรับผิดก็ต่อเมื่อ
 ผู้ขายคาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นว่าจะเกิดความเสียหายเช่นนั้นขึ้น ดังนั้นการที่ผู้ซื้อเรียกราคาที่
 ชำระไปแล้วคืน หรือการเรียกค่าเสื่อมราคา หรือการลดราคาทรัพย์สิน หรือการเรียกค่าขาดประโยชน์
 จากการใช้ทรัพย์สิน หรือการเรียกค่าขนส่งทรัพย์สิน เพื่อทดแทนส่วนที่ชำรุดบกพร่อง จึงเป็นค่าสินไหม
 ทดแทน ความเสียหายอันพึงเกิดขึ้น โดยปกติธรรมดาจากการที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินอันชำรุด
 บกพร่องแก่ผู้ซื้อ (ปັນธนา เล่าอัศรภาคย์, 2552, หน้า 121-123)

1.2 การเยียวยาความเสียหายกรณีละเมิด

มาตรการในการเยียวยาความเสียหาย อันเกิดจากวัตถุอันตรายในกรณีละเมิดนั้น ต้อง
 พิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 ลักษณะ 5 หมวด 2 เรื่องค่าสินไหมทดแทน
 เพื่อละเมิด ซึ่งการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมีความมุ่งหมายพื้นฐานคือให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะ

เดิมเหมือนเมื่อยังไม่มีภาระละเมิด หรือให้ใกล้เคียงกับฐานะเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยความเสียหายที่เป็นมูลค่าความ ผิดฐานละเมิดนั้น อาจเป็นความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ (Pecuniary Damage or Loss) หรือไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ (Non-Pecuniary Damage or Loss) ก็ได้ หากเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้เป็นมูลฐานละเมิด เช่น ทำให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตเมื่อไม่อาจทำให้เขาคืนชีพขึ้นได้ ก็ต้องชดเชยค่าเสียหายเป็นเงินเพราะการทำให้เขาเสียชีวิตนั้น อันเป็นวิธีชดเชยในเมื่อไม่สามารถหาวิธีอื่นให้ดีกว่านี้ได้ เป็นการรับรองถึงการมีอยู่แห่งสิทธิบางประการที่ผู้เสียหายเป็นผู้ทรงและผู้กระทำละเมิดได้ล่วงละเมิดเท่านั้น (ไพจิตร บุญญพันธ์, 2544, หน้า 157)

มาตรา 438 บัญญัติว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะถึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่งค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่ การคืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย”

จากบทบัญญัติมาตรา 438 วรรคแรก ได้บัญญัติให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยการใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยให้ศาลมีอิสระที่จะกำหนดวิธีการทดแทน ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ส่วนในวรรคสอง ได้กล่าวถึงค่าสินไหมทดแทนไว้ว่า ได้แก่

1. การคืนทรัพย์สิน อันเป็นการคืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด ถ้าคืนไม่ได้ก็ต้องใช้ราคา จะนำเอาทรัพย์สินอย่างเดียวกันอันอื่นมาใช้แทนไม่ได้ เว้นแต่ผู้เสียหายยอมรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทน

2. การใช้ราคาทรัพย์สิน อันหมายถึงเงิน โดยการใช้ราคานี้จะมีได้ก็ต่อเมื่อไม่อาจคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด ถ้าหากยังอยู่ในวิสัยที่จะคืนทรัพย์สินได้ก็ต้องคืนทรัพย์สินเจ้าของทรัพย์สินจะเอาราคาทรัพย์สินโดยไม่ยอมรับทรัพย์สินคืนไม่ได้ เว้นแต่ จะเป็นการยอมรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่น

3. การใช้ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายใด ๆ อันเกิดจากการกระทำละเมิด ดังนั้น การคืนทรัพย์สินย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้พร้อมกับการใช้ราคาทรัพย์สิน ซึ่งแตกต่างกับกรณีการใช้ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายใด ๆ ที่ผู้กระทำละเมิดอาจต้องชำระพร้อมการคืนทรัพย์สินหรือการใช้ราคาแล้วแต่กรณีก็ได้หากการละเมิดนั้นก่อให้เกิดความเสียหายอย่างอื่นอีกด้วย และจะเห็นได้ว่า ค่าสินไหมทดแทนนั้นครอบคลุมถึงค่าเสียหายด้วย

มาตรา 438 นี้ เป็นบทบัญญัติหลักทั่วไปในการกำหนดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติถึงไว้โดยเฉพาะก็ต้องพิจารณาตามบทบัญญัตินั้นนอกจากบทบัญญัติเฉพาะ

เรื่องก็ต้องพิจารณาตามบททั่วไปในมาตรา 438 นี้ สำหรับค่าสินไหมทดแทนที่เกี่ยวข้องกับการเสียหายความเสียหายจากวัตถุอันตรายกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ได้แก่

ในกรณีทำให้ตาย ซึ่งย่อม เป็นความเสียหายอันคำนวณเป็นตัวเงินไม่ได้และเรียกค่าสินไหมทดแทนกันเป็นเงิน ได้ดังกล่าวมาแล้วนั้น ตามมาตรา 443 บัญญัติว่า ได้แก่ ค่าปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่น ๆ ถ้ามิได้ตายทันทีตามมาตรา 443 วรรคสอง ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล และค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตายเพราะไม่สามารถประกอบการทำงานด้วย และตามวรรคสาม ได้แก่ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะเนื่องจากตามกฎหมายผู้ตายอาจอุปการะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เหตุที่ตายลงนั้นจึงมีผลทำให้บุคคลนั้นขาดไร้อุปการะไปด้วย

ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย ตามมาตรา 444 ได้แก่

1. ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป คือ ค่าใช้จ่ายเพราะถูกทำละเมิด เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายจากการจ้างคนเลี้ยงดูบุตรเพราะได้รับอันตรายสาหัสไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรเล็ก ๆ ได้เอง
2. ค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการทำงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน อันเป็นการทำให้ขาดรายได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นงานที่ต้องทำเป็นปกติเสมอไป แม้แต่แม่บ้านก็ยังมีสิทธิได้รับค่าเสียหายหากการละเมิดเป็นผลให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเดิม โดยรวมทั้งในเวลาปัจจุบันนั้นและในอนาคตด้วย และในมาตรา 444 วรรคสองศาลสามารถสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาได้ภายในระยะเวลาไม่เกินสองปี

กรณีค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดแรงงาน ตามมาตรา 445 ที่ต้องเป็นกรณีที่ทำให้เขาถึงตาย หรือเสียหายแก่ร่างกาย หรืออนามัย หรือเสียเสรีภาพ (โดยไม่รวมถึงทำให้เสียหายแก่ทรัพย์สินแล้วทำให้ขาดแรงงาน) และผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมายจะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือน หรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกนั้น โดยบุคคลที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรานี้ เช่น สามีที่ภริยาทำงานในครัวเรือนให้ บิดามารดาที่บุตรทำงานให้ และยังรวมถึงบุคคลที่มีสิทธิหน้าที่ต่อกันตามสัญญา เช่น นายจ้างลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีกรณีค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 446 โดยจะเรียกได้ในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่ร่างกาย หรืออนามัย หรือเสียเสรีภาพ (ไม่รวมถึงกรณีทำให้ถึงตาย) ซึ่งค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินที่ศาลไทยยอมรับและให้โจทก์เรียกได้ เช่น ค่าทุกข์ทรมานระหว่างการรักษาพยาบาล การที่ต้องทุพพลภาพพิการไปตลอดชีวิต ค่าทุกข์ทรมานจิตใจ เป็นต้น

แต่หากเป็นค่าเสียหายนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ละเมิดรับผิดชอบได้ และแม้ผู้เสียหายจะขอมาในฟ้อง ศาลก็ไม่พิพากษาให้ตามที่โจทก์ขอ เช่น ค่าชอกช้ำระกำใจ ค่าความเศร้าโศกเสียใจ เป็นต้น

ดังนั้น มาตรการในการเยียวยาความเสียหายกรณีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทน อันจะมีทั้งค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ และค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ซึ่งเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยดุลยพินิจของศาลและเท่าที่ผ่านมานั้นศาลไทยยังไม่เคยให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ชนิดที่เรียกว่า ค่าเสียหาย ต่อจิตใจ โดยให้เหตุผลว่า ไม่มีกฎหมายให้อำนาจในการเรียกค่าเสียหายชนิดนี้ ทั้งที่มีบทบัญญัติในมาตรา 446 กล่าวถึงค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินไว้ก็ตาม

ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาสามารถสรุปการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดให้คำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้ (กิตติ กาญจนรินทร์, 2550, หน้า 61 อ้างอิงจาก ปิลันธนา เล่า อัครภาคย์, 2552, หน้า 127)

- 1) ฐานะเดิมของผู้เสียหายเป็นอย่างไร
- 2) ประโยชน์หรือกำไรที่ฝ่ายผู้เสียหายต้องขาดไปหรือไม่
- 3) ความเสียหายต้องแน่นอน และเป็นผลโดยตรงจากการกระทำละเมิด
- 4) ความเสียหายที่เกิดไม่จำเป็นต้องคาดหมายได้
- 5) แม้ไม่น่าสืบว่าค่าเสียหายเป็นจำนวนเท่าใด ศาลก็กำหนดให้ได้ตามพฤติการณ์
- 6) ผู้เสียหายมีส่วนผิดด้วยหรือไม่
- 7) พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดมีเพียงใด

2. การเยียวยาความเสียหายตามกฎหมายเฉพาะ

ในเรื่องการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตรายตามกฎหมายไทย นอกจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอีก ดังนี้

2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มีลักษณะเสมือนกฎหมายกลางในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค และมีลักษณะ เป็นกฎหมายปกครองดังนั้นในส่วนที่เกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคพระราชบัญญัตินี้มิได้กำหนดถึงมาตรการในการเยียวยาทางแพ่งไว้ โดยจะมีบทบัญญัติ ลงโทษในทางปกครอง เช่น การห้ามการโฆษณา หรือมีคำสั่งให้เลิกใช้ฉลาก

เป็นต้น และจะมีการช่วยเหลือผู้บริโภครวมโดยเมื่อผู้บริโภครู้ได้แจ้งสิทธิหรือได้รับความเสียหายไม่ว่าจะเป็นด้านการโฆษณา ด้านฉลาก ด้านสัญญา หรือเกี่ยวกับสินค้าที่อาจเป็นอันตราย ผู้บริโภคผู้นั้นสามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือคณะกรรมการเฉพาะเรื่องได้ และอาจช่วยเหลือโดยการ ดำเนินคดีแทนผู้เสียหายในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ประกอบธุรกิจ หากเข้าหลักเกณฑ์ตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคกำหนดไว้ (ปีฉลูชลา เถาะอัครภคย์, 2552, หน้า 127-128)

2.2 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535

ความรับผิดชอบทางแพ่ง

กฎหมายฉบับนี้ไม่การลบล้าง หรือจำกัดหน้าที่และความรับผิดชอบทางแพ่งที่บุคคลที่อยู่ตามบทบัญญัติในหมวดอื่น หรือของบทกฎหมายอื่น (ม.57) และได้กำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งไว้ดังนี้

(1) ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง หรือผู้มีไว้ในครอบครอง

ต้องรับผิดชอบ เพื่อการเสียหายอันเกิดแต่วัตถุอันตรายอันตรายเป็นที่อยู่ในความครอบครองของตนเว้นแต่พิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุควิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายนั่นเอง (ม.63)

(2) ผู้ขายหรือผู้ส่งมอบวัตถุอันตราย

ต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายของบุคคลดังกล่าวอันเกิดแต่วัตถุอันตรายนั้นเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุควิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง (ม.64)

(3) นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการ

ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่บุคคลตามมาตรา 63 หรือมาตรา 64 ได้กระทำการในการทำงานให้แก่ตน แต่ชอบที่จะได้ชดใช้จากบุคคลดังกล่าว เว้นแต่จะมีส่วนผิดในการสั่งให้ทำการเลือกหาตัวบุคคล การควบคุม หรือการอื่นอันมีผลโดยตรงให้เกิดการละเมิดขึ้นนั้น (มาตรา 65)

(4) ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก คนกลาง และผู้มีส่วนในการจำหน่าย แจกทุกช่วง ต่อจากผู้ผลิต จนถึงผู้ที่รับผิดชอบขณะเกิดการละเมิดตามมาตรา 63 หรือมาตรา 64 ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิด (มาตรา 66) (ธนพล หวังอ้อมกลาง, 2549, หน้า 59-60)

การใช้สิทธิในการไล่เบี่ย

ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง หรือผู้มีไว้ในครอบครองที่ต้องรับผิดชอบตาม ม .63 ผู้ขาย หรือส่งมอบวัตถุดิบที่ตรงตาม ม ัตรา 64 นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการที่ต้องรับผิดชอบตาม มาตรา 65 หรือผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก คนกลาง และผู้มีส่วนในการจำหน่ายจ่ายแจกทุกช่วง ต่อจากผู้ผลิตที่ต้องรับผิดชอบตาม ม ัตรา 66 ที่ได้ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายแล้ว มีสิทธิไล่เบียดเอาจากผู้ที่จะส่งมอบวัตถุดิบที่ตรงตาม ม ัตรา 66 ให้แก่ตนหรือแก่ผู้ซึ่งทำงานให้แก่ตน และบรรดาผู้ที่มีส่วนในการส่งมอบวัตถุดิบดังกล่าวในลำดับ ต่าง ๆ ถัดขึ้นไปคนหนึ่งคนใดหรือหลายคนก็ได้ไปจนถึงผู้ผลิต

การใช้สิทธิไล่เบียดจะต้องกระทำภายในสามปีนับแต่วันที่ได้ชำระค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าผู้มีสิทธิเบียดผู้ที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้เกิดการละเมิดขึ้น ผู้นั้นจะมีสิทธิไล่เบียดเฉพาะส่วนที่เกิน จากความรับผิดชอบโดยเฉพาะของคนเท่านั้น (มาตรา 68) (ชนพล หวังอ้อมกลาง, 2549, หน้า 60-61)

การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน โดยรัฐ

เมื่อมีความเสียหายเกิดจาก วัตถุอันตราย พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยรัฐไว้เป็นพิเศษในมาตรา 69

ในกรณีที่วัตถุอันตรายก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือสิ่งแวดล้อม ถ้ารัฐได้รับความเสียหายเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าช่วยเหลือ เคลื่อนย้าย บำบัด บรรเทาหรือขจัดความเสียหายให้เกิดการก่อกวนสุขภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิม หรือเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของหรือทรัพย์สินสาธารณะ หรือเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินของแผ่นดิน เมื่อได้รับคำร้องจากหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบวัตถุอันตรายดังกล่าว ให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายของรัฐดังกล่าวได้ (ชนพล หวังอ้อมกลาง, 2549, หน้า 61)

2.3 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายอันเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพิ่มเติม ไปจากกฎหมายทั่วไปอย่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2542 หากความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

สำหรับการเยียวยาผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11 ว่า

“นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

(2) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขาย สินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกัน มิให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย” และ

ตามมาตรา 4 ได้นิยามคำว่า “ความเสียหายต่อจิตใจ ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความโศกเศร้าเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

จึงเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนดังนี้ (1) ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติในบรรพ 2 ลักษณะ 5 หมวด 2 (2) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจซึ่งจะต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของผู้เสียหายสามารถเรียกค่าเสียหายต่อจิตใจได้ และ (3) ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษที่ผู้เสียหายจะได้รับก็ต่อเมื่อสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ คือ ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายสินค้า นั้น ได้ขายสินค้า โดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดความ

เสียหายแต่ก็ได้กำหนดเพดานหรืออัตราสูงสุดไว้เป็นจำนวนไม่เกินสองเท่า ของค่าสินไหมทดแทน ที่แท้จริงที่ศาลกำหนดให้แก่ผู้เสียหาย

เหตุที่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 บัญญัติคำนิยามของคำว่า “ความเสียหายต่อจิตใจ ” ไว้ ก็เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการ บังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจของศาล อนึ่ง แม้ว่ามาตรา 466 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะได้กำหนดว่า ในกรณีที่ทำให้บุคคลเสียหายต่อร่างกายหรือ ออานามัย ผู้เสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลคดีแพ่งไม่เคยพิพากษาให้ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจตามคำขอ ของผู้เสียหายแต่อย่างใด โดยกล่าวอ้างว่าไม่มีกฎหมายให้อำนาจเรียกค่าเสียหายดังกล่าว (สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546, หน้า 8 อ้างอิงจาก ปิลันธนา เล่าอัศจรรย์, 2552, หน้า 130)

ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ในกรณีที่มีความเสียหายแก่ชีวิตและร่างกาย นั้น กฎหมายยอมให้ผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นแล้วและที่ จะเกิดขึ้นในอนาคต (David Debusschere and James อ้างถึงใน อนันต์ จันทร์โอภากร, 2545, หน้า 157 อ้างอิงจาก ปิลันธนา เล่าอัศจรรย์, 2552, หน้า 130) ความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ ส่วนความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ความเจ็บปวดและการทน ทุกข์ทรมาน นอกจากนี้ในกรณีที่มีความเสียหายแก่ชีวิตและร่างกายเกิดขึ้นคู่สมรสและบุคคลใน ครอบครัวยังอาจเรียกค่า สินไหมทดแทนสำหรับ “Loss of Consortium” ได้ด้วย เช่น ค่าขาดผู้ดูแล ค่าขาดแรงงานในครัวเรือน

สำหรับความเสียหายต่อจิตใจนั้น จะต้องเป็นไปตามหลักกฎหมาย 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง หลักเรื่อง Impact Rule คือต้องมีความเสียหายทางร่างกายเกิดขึ้นด้วย หรือปรากฏ หลักฐานแจ้งชัดว่าผู้ผลิตจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ถ้าเกิดความเสียหายต่อจิตใจเพียงอย่างเดียวโดย ไม่มีความบาดเจ็บของร่างกายเกิดขึ้น บุคคลนั้นไม่อาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อจิตใจได้ และ ประการที่สอง หลัก Zone of Danger Rule กล่าวคือ ผู้ได้รับความเสียหายต้องพิสูจน์ว่าตน อยู่ในบริเวณที่อาจได้รับอันตรายต่อร่างกายจากการกระทำโดยประมาทของผู้กระทำละเมิด และมีความ เสียงอย่างมากที่จะได้รับอันตรายนั้น ผู้ได้รับความเสียหายจึงจะสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ต่อจิตใจได้ (สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์, 2546, หน้า 696 อ้างอิงจาก ปิลันธนา เล่าอัศจรรย์, 2552, หน้า 131)

สำหรับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษนั้น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้มีการเรียกได้ในกรณีดังนี้ (สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์, 2546, หน้า 697 อ้างอิงจาก ปิลันธนา เล่าอัศจรรย์, 2552, หน้า 131)

- 1) กรณีที่ผู้ผลิตรู้ว่าเป็ นสินค้าอันตรายและรู้วิธีที่จะลดความเป็นอันตรายนั้นลงจนถึงระดับที่ยอมรับได้โดยทั่วไป แต่ไม่ดำเนินการ
- 2) กรณีที่มีผู้ผลิตรู้ว่าสินค้านั้นเป็นอันตรายแต่ปิดบังซ่อนเร้นไว้ หรือกรณีภายหลังที่ได้พบว่าสินค้ามีความบกพร่อง แต่ผู้ผลิตไม่ดำเนินการใด ๆ ที่เหมาะสม (เช่น แจ้งให้ผู้ขายสินค้า และลูกค้าทราบถึงเหตุดังกล่าว) หรือยังคงดำเนินการผลิตสินค้านั้นต่อไปอีก

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีจำนวนแน่นอนตายตัวและไม่กำหนดเพดานไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แวดล้อมต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหาย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับจากการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น การดำเนินการเมื่อทราบว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาหลายปีมานี้ ศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้มีคำแนะนำเป็นแนวทางแก่ศาลในมลรัฐต่าง ๆ ว่า กรอบของค่าเสียหายในเชิงลงโทษไม่ควรเกินอัตรา 10 เท่าของความเสียหายที่แท้จริง “The Recommended Ration is Ten to One”

EC Directive 85/374/EEC แห่งสหภาพยุโรปไม่ได้บัญญัติในรายละเอียดว่าความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน และความเสียหายทางจิต ใจนั้นจะเรียกร้องได้หรือไม่ และจะให้มีการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษได้หรือไม่ ดังนั้น รายละเอียดดังกล่าวจึงขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม มาตรา 16 กำหนดให้ประเทศสมาชิกสามารถบัญญัติกฎหมายภายในของตนเพื่อจำกัดความรับผิดของผู้ที่ต้อง รับผิดชอบได้ โดยเพดานของความรับผิดที่จะ กำหนดขึ้นนั้นจะต้องไม่ต่ำกว่า 70 ล้าน ECU สำหรับความเสียหายครว เดียวกันที่เกิดขึ้นจากสินค้านั้น ๆ

กฎหมายของประเทศฝรั่งเศส เขียวความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งความเสียหายต่อร่างกาย ความเสียหายต่อจิตใจ และความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สิน โดยใช้หลักละเมิดทั่วไป

2.4 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

สำหรับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ที่แม้จะเป็นกฎหมาย วิธีสบัญญัติ อันเป็นกฎหมายที่กำหนดว่าเมื่อมีการกระทำความผิดบทบัญญัติตามกฎหมายสารบ ัญญัติแล้วจะดำเนินการฟ้องร้องจะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและตัดสินคดีอย่างไร แต่พระราชบัญญัตินี้ก็ได้มีการกำหนดถึงมาตรการอันเป็นการเยียวยาผู้บริโภคไว้หลายมาตราด้วยกัน ดังนี้

2.4.1 การแก้ไขซ่อมแซมความชำรุดบกพร่อง ตามมาตรา 43 ที่กำหนดให้คดีผู้บริโภคที่ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือจำหน่ายคดี เสียจากสารบบความแล้ว หากมีข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่ายังมีสินค้าชำรุดบกพร่องที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่ยังเหลืออยู่ในท้องตลาดนั้นอาจเป็น

อันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพหรืออนามัยของผู้บริโภคโดยรวมและไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจประกาศและรับสินค้าดังกล่าวคืนเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่ศาลกำหนด

2.4.2 การเปลี่ยนสินค้าตามมาตรา 41 ที่กำหนดไว้ในกรณีที่ศาลเชื่อว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่ในขณะส่งมอบสินค้าและไม่อาจแก้ไขให้กลับคืน สภาพที่ใช้งานได้ตามปกติหรือถึงแม้จะแก้ไขแล้วแต่หากนำไปใช้บริโภคอาจเกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภค ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภค

2.4.3 การคืนสินค้าตามมาตรา 43 (1) ที่กำหนดให้คดีผู้บริโภคที่ศาลวินิจฉัยชี้ขาดหรือจำหน่ายคดีเสียจากสาร บบความแล้ว หากมีข้อเท็จจริงปรากฏ แก่ศาลว่ายังมีสินค้าชำรุดบกพร่องที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่ยังเหลืออยู่ในท้องตลาดนั้น อาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพหรืออนามัยของผู้บริโภคโดยรวมและไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจประกาศและรับสินค้าดังกล่าวคืนเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่ศาลกำหนดแต่หากไม่อาจแก้ไขหรือเปลี่ยนสินค้าได้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ใช้ราคาตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงลักษณะและสภาพของสินค้าขณะรับคืน รวมทั้งความสุจริตของผู้ประกอบธุรกิจด้วย

2.4.4 การเรียกคืนสินค้าตามมาตรา 43 (2) ที่กำหนดให้คดีผู้บริโภคที่ศาลวินิจฉัยชี้ขาดหรือจำหน่ายคดีเสียจากสาร บบความแล้ว หากมีข้อเท็จจริงปรากฏ แก่ศาลว่ายังมีสินค้าชำรุดบกพร่องที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่ยังเหลืออยู่ในท้องตลาดนั้น อาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพหรืออนามัยของผู้บริโภคโดยรวมและไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งห้ามผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่เหลืออยู่และให้เรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคกลับคืนจนกว่าจะได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสินค้าดังกล่าวให้มีความปลอดภัย

2.4.5 การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 42 ที่กำหนดถึงค่าเสียหายในเชิงลงโทษในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย เมื่อผู้ พิพากษามีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภคแล้ว ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นไม่เกินสองเท่าจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด (ปิ่นชนา เล่าอัครภาคย์, 2552, หน้า 132-133)

มาตรการในการลงโทษ

ปัจจุบันได้มีการผลิต การนำเข้าและการใช้วัตถุอันตรายกันอย่างแพร่หลายในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะใช้ในการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม รวมไปถึงในชุมชนและบ้านเรือนด้วย การผลิตและการใช้วัตถุอันตรายในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีนั้น ย่อมทำให้มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุได้ เช่นอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากการขนส่ง การเก็บวัตถุอันตรายอย่างไม่เหมาะสม การลักลอบนำวัตถุอันตรายไปทิ้งในที่ที่ไม่ควรทิ้ง เป็นต้น ในกรณีนี้ถ้าไม่มีมาตรการในการลงโทษแล้ว ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อพืช สัตว์ มนุษย์ และสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นจึงต้องมีการควบคุมการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับวัตถุอันตราย ให้ผู้ประกอบการต้องกระทำตามที่กฎหมายกำหนด หากผู้ประกอบการไม่ปฏิบัติตามก็จะต้องมีความผิด และมีโทษทางกฎหมาย ซึ่งผู้ศึกษาจะกล่าวถึงโทษต่าง ๆ จากการที่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับวัตถุอันตรายไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยมีโทษต่าง ๆ ดังนี้

1. บทกำหนดโทษ

สำหรับผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับวัตถุอันตราย ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องของ การห้ามผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตราย

แม้ว่าการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 ชนิดที่ 2 หรือชนิดที่ 3 จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวัตถุอันตรายแต่ละชนิดซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 แต่มาตรา 45 ได้ห้ามการผลิต นำเข้า ส่งออกหรือมีไว้ในครอบครอง วัตถุอันตรายทั้งชนิดที่ 1 ชนิดที่ 2 และชนิดที่ 3 ดังต่อไปนี้

- 1) วัตถุอันตรายปลอม
- 2) วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน
- 3) วัตถุอันตรายเสื่อมคุณภาพ
- 4) วัตถุอันตรายที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่มิได้ขึ้นทะเบียนไว้
- 5) วัตถุอันตรายที่ถูกตั้งเพิกถอนทะเบียน

วัตถุอันตรายปลอมหมายถึงวัตถุอันตรายตามมาตรา 47 ดังต่อไปนี้

- 1) สิ่งที่ทำเทียมวัตถุอันตรายแท้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน
- 2) วัตถุอันตรายที่แสดงชื่อว่าเป็นวัตถุอันตรายอื่น หรือแสดงกำหนดเวลาที่วัตถุ

อันตรายหมดอายุการใช้เกินความจริง

3) วัตถุอันตรายที่แสดงชื่อหรือเครื่องหมายของผู้ผลิตหรือที่ตั้งของสถานที่ผลิตซึ่งมิใช่ความจริง

- 4) วัตถุอันตรายที่แสดงว่าเป็นวัตถุอันตรายที่ขึ้นทะเบียนไว้ซึ่งมิใช่ความจริง

5) วัตถุอันตรายที่ผลิตขึ้นโดยมีสารสำคัญน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อน ตามมาตรา 20 (3) ในระดับที่รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบโดยความเห็นของคณะกรรมการกำหนดโดย ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอมและเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าการนำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองนั้นเกิดจากการกระทำโดยประมาท ผู้นั้นต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าแสนบาทตามมาตรา 75 หากการกระทำความผิดดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นเกี่ยวกับ วัตถุอันตรายชนิดที่ 2 ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษสองในสามของความผิดฐานนั้น ๆ ตามมาตรา 79 และหากเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของ ความผิดแต่ละฐานตามมาตรา 80

วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน หมายถึงวัตถุอันตรายตามมาตรา 48 ดังต่อไปนี้

(1) วัตถุอันตรายที่ผลิตขึ้นโดยมีสารสำคัญน้อยหรือมากกว่า เกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อน ตามมาตรา 20 (3) แต่ไม่ถึงระดับที่กำหนดตามมาตรา 47 (5)

(2) วัตถุอันตรายที่ผลิตขึ้นโดยมีความบริสุทธิ์ สิ่งเจือปน หรือลักษณะอื่นที่มีความสำคัญต่อคุณสมบัติของวัตถุอันตรายผิดไปจากเกณฑ์ที่กำหนด หรือที่ขึ้นทะเบียนไว้

ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายผิดมาตรฐานที่เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำโดยประมาทของผู้นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่ง วัตถุอันตราย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่แสนบาทตามมาตรา 76 หากเป็นการกระทำผิด เกี่ยวกับวัตถุอันตรายชนิดที่ 2 ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษสองในสามของความผิดทั้งหมดข้างต้นแต่ละ ฐานตามมาตรา 79 ถ้าเป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษกึ่ง หนึ่งของฐานความผิดนั้น ๆ ตามมาตรา 80

วัตถุอันตรายเสื่อมคุณภาพหมายถึงวัตถุอันตรายตามมาตรา 49 ดังต่อไปนี้

(1) วัตถุอันตรายที่หมดอายุการใช้ตามที่แสดงไว้ในฉลาก

(2) วัตถุอันตรายที่แปรสภาพจนมีลักษณะเช่นเดียวกับวัตถุอันตรายปลอมตาม มาตรา 47 (5) หรือวัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน

ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายเสื่อมคุณภาพที่เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าเป็นการกระทำผิดโดยประมาทของผู้นำเข้า ส่งออก หรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตราย

ผู้กระทำได้ระวางโทษปรับไม่เกินแปดหมื่นบาทตามมาตรา 77 ถ้าเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับ วัตถุอันตรายชนิดที่ 2 หรือชนิดที่ 1 ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษสองในสามตามมาตรา 79 หรือ กึ่งหนึ่งตามมาตรา 80 ของความผิดแต่ละฐานข้างต้น

ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ที่ต้องขึ้น ทะเบียนแต่มีได้ขึ้นทะเบียนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี ปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับตามมาตรา 78 ถ้าเป็นความผิดเกี่ยวกับวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 และที่ 2 ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่ง ตามมาตรา 80 และสองในสามตามมาตรา 79 ของความผิดข้างต้นตามลำดับ

ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ที่ถูกสั่งเพิก ถอนทะเบียนเพราะอาจเกิดอันตรายโดยไม่มีวิธีปกคิตตามควรที่จะป้องกันได้ต้องระวางโทษจำคุกไม่ เกินเจ็ดปี ปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากเป็นการกระทำโดยประมาท ผู้นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าแสนบาทตามมาตรา 75 ถ้าเป็นวัตถุ อันตรายที่ถูกเพิกถอนทะเบียนเพราะไม่มีประโยชน์ตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ผู้กระทำได้ระวางโทษ จำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากเป็นการกระทำโดยประมาท ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่แสนบาทตามมาตรา 76 ในกรณีที่เป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับวัตถุ อันตรายชนิดที่ 1 และชนิดที่ 2 ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งตามมาตรา 80 และสองในสามตามมาตรา 79 ตามลำดับ (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550, หน้า 451-453)

การห้ามครอบครอง จำหน่าย หรือใช้วัตถุอันตรายในบางพื้นที่

แม้จะมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อควบคุมการผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือ การครอบครองวัตถุอันตรายทั้งสี่ชนิดมาแล้วดังกล่าวข้างต้น มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุ อันตราย พ.ศ.2535 ยังเปิดช่องทางให้มี การควบคุมการคร ครอบครอง การจำหน่าย และการใช้วัตถุ อันตรายที่จะเกิดแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อม จะมีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนด ท้องที่เพื่อห้ามการครอบครอง การจำหน่าย หรือการใช้วัตถุอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้

การห้ามครอบครอง จำหน่าย หรือการใช้วัตถุอันตรายข้างต้น เป็นการถือเอาพื้นที่เป็น หลัก มิได้ให้ความสำคัญว่าจะเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 ชนิดที่ 2 ชนิดที่ 3 หรือชนิดที่ 4 หากทาง ราชการเห็นว่า มีความจำเป็นต้องดำเนินการห้ามดังกล่าวเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ใดแล้ว ย่อมสามารถตราพระราชกฤษฎีกาเพื่ดำเนินการในพื้นที่ นั้นได้ เช่น อาจห้ามการใช้ยาฆ่าแมลงชนิดหนึ่งซึ่งเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 ในเขตตำบลใดก็ได้ หากพบว่าการใช้ยาฆ่าแมลงนั้นก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลนั้น

การห้ามครอบครอง จำหน่าย หรือใช้วัตถุอันตรายข้างต้นนั้นน่าจะหมายถึงการห้าม อย่างเด็ดขาดเท่านั้น กล่าวคือไม่น่าจะตีความได้ว่า ทางราชการสามารถใช้อำนาจตามมาตรา 16

กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ผู้ครอบครอง จำหน่าย หรือใช้วัตถุอันตรายดังกล่าวต้องปฏิบัติตามหาค
 ตองการกำหนดเงื่อนไขเช่นนั้นจริง จะต้องอาศัยอำนาจตามมาตราอื่นเช่นมาตรา 20(1) เป็นต้น
 หากเป็นการห้ามครอบครอง จำหน่าย หรือใช้วัตถุอันตรายชนิดที่ 1 ชนิดที่ 2 หรือชนิดที่ 3 แล้ว
 ย่อมไม่อาจอาศัยบทบัญญัติที่ควบคุมวัตถุอันตรายชนิดนั้น ๆ มาลงโทษผู้ฝ่าฝืนมาตรา 16 ได้
 โดยตรง หากผู้นั้นปฏิบัติตามบทบัญญัติเช่นนั้น เช่น ผู้มีวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ไว้ในครอบครอง
 โดยได้รับอนุญาต ต่อมาได้นำวัตถุอันตรายนั้นติดตัวไปในเขตที่มีการห้ามครอบครองวัตถุอันตราย
 ชนิดที่ 3 ตามมาตรา 16 จะลงโทษผู้นั้นโดยอ้างว่าครอบครองวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 โดยมิได้รับ
 อนุญาตมิได้ เพราะเข้าได้รับใบอนุญาตมาก่อนแล้ว

แม้ว่าจะมิได้มีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนมาตรา 16 แต่อาจอาศัยอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่
 ตามมาตรา 52 เพื่อจัดการกับวัตถุอันตรายตามมาตรา 16 ได้ มาตรา 52 บัญญัติไว้ว่า

“เมื่อปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ว่าผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก หรือผู้มีไว้ใน
 ครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายผู้ใด ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มี
 อำนาจสั่งให้ผู้นั้นระงับการกระทำที่ฝ่าฝืน หรือแก้ไข หรือปรับปรุง หรือปฏิบัติให้ถูกต้องได้ ใน
 การนี้ หากเป็นกรณีมีเหตุอันสมควร พนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งให้ผู้นั้นส่งออกไปซึ่งวัตถุอันตราย นั้น
 เพื่อคืนให้แก่ผลิตหรือผู้จัดส่งวัตถุอันตรายนั้นมาให้ หรือเพื่อการอื่นตามความเหมาะสมก็ได้ โดย
 ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าปรากฏว่าผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก หรือผู้มีไว้ใน
 ครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายดังกล่าวไม่สามารถปฏิบัติให้ถูกต้องได้ ไม่ว่าจะเพราะไม่มีความสามารถ
 หรือเพราะเหตุอื่นใด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้บุคคลดังกล่าวส่งมอบวัตถุอันตรายนั้นแก่
 พนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่ที่กำหนด เพื่อทำลายหรือจัดการตามควรแก่กรณี โดยคำนึงถึง
 อันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากวัตถุอันตรายดังกล่าวด้วย

ในกรณีที่วัตถุอันตรายนั้นอาจจำหน่ายได้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการขาย
 ทอดตลาดหรือขายให้แก่หน่วยงานของรัฐภายในสามเดือนนับแต่วันได้รับมอบ เงินที่ขายได้เมื่อหัก
 ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา การจำหน่าย และค่าสัมภาระที่เกี่ยวข้องแล้วให้เก็บไว้เพื่อคืนแก่เจ้าของ
 แต่ถ้าพ้นกำหนดสามเดือนดังกล่าวแล้วยังจำหน่ายไม่ได้หากพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าการผ่อนเวลา
 ต่อไปจะเป็นอันตรายหรือภาระเกินควรก็ให้มีอำนาจสั่งให้ทำลายหรือจัดการตามควรแก่กรณี

ในกรณีที่ต้องทำลายหรือจัดการตามควรแก่กรณีหากมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นให้เจ้าของวัตถุ
 อันตรายนมีหน้าที่จัดหรือชดใช้เงินจำนวนนั้นแก่ทางราชการ

เมื่อพนักงานสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย (รวมทั้งมาตรา 16) ระงับการกระทำตามมาตรา 52
 วรรคหนึ่ง หากผู้นั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งย่อมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกิน

สามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 85 และเมื่อพนักงานสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย (รวมทั้งมาตรา 16) ระวังการกระทำตามมาตรา 52/1 หากผู้นั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งย่อมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 85/1 (อำนาจ วงศ์-บัณฑิต, 2550, หน้า 453-455)

2. โทษทางปกครอง

โทษทางปกครอง หมายถึงโทษที่กฎหมายกำหนดให้ฝ่ายปกครองลงแก่ผู้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งทางปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสาธารณะสามารถดำเนินการต่อไปได้ โทษทางปกครองจึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

2.1 กฎหมายให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองมีจะมีคำสั่งลงโทษผู้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งทางปกครองอย่างชัดแจ้ง ซึ่งฝ่ายปกครองนั้นนอกจากหมายถึงหน่วยงานของรัฐแล้ว ยังหมายรวมถึงองค์กรเอกชนที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจมหาชนในการจัดทำบริการสาธารณะด้วย

2.2 ฝ่ายปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้เองโดยไม่ต้องฟ้องศาล

2.3 การลงโทษทางปกครองมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสาธารณะที่ฝ่ายปกครองดูแลรับผิดชอบสามารถดำเนินการต่อไปได้ (รุ่งทิวา ศรีสัตย์, 2552, หน้า 54)

โทษทางปกครองที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจวัตถุดิบอันตรายในเรื่องของการพักและเพิกถอนใบอนุญาต หากปรากฏว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 มาตรา 32 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตมีกำหนดเวลาตามที่เห็นสมควร แต่จะต้องไม่เกินหนึ่งปี และถ้าเป็นกรณีสำคัญก็อาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตเสียก็ได้ โดยมาตรา 33 ให้สิทธิแก่ผู้ถูกสั่งพักหรือเพิกถอนใบอนุญาตนั้นในการอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบภายในกำหนดระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันทราบคำสั่ง และคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้ถือว่า เป็นที่สุด (ในฝ่ายบริหาร) และการอุทธรณ์นั้นไม่เป็นเหตุทุเลาการบังคับตามคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต

ผู้ที่ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตสามารถจำหน่ายวัตถุอันตรายในครอบครองของตนได้ภายในกำหนดเวลาสามเดือนนับแต่วันทราบคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตหรือทราบคำสั่งรัฐมนตรีให้ยกอุทธรณ์ดังกล่าวในวรรคก่อนตามมาตรา 34 หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วไม่สามารถดำเนินการดังกล่าวได้ก็ให้นำมาตรา 52 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อบุคคลใดถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตแล้ว มาตรา 35 กำหนดว่าบุคคลนั้นจะขออนุญาตใหม่อีกไม่ได้จนกว่าจะพ้นกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต (อำนาจ วงศ์บัณฑิต , 2550, หน้า 443)

3. โทษทางอาญา

โทษทางอาญา หมายถึง มาตรการที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีอยู่ 5 ประการ ได้แก่ การประหารชีวิต การจำคุก การกักขัง การปรับ และการริบทรัพย์สิน โดยมีหลักสำคัญคือ การกระทำนั้นต้องมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดแจ้งและโทษที่ลง ต้องเป็นโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ และต้องไม่มีผลย้อนหลัง (รุ่งทิภา ศรีสัตย์, 2552, หน้า 55)

โทษทางอาญาที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจวัตถุอันตรายในเรื่องของการฝ่าฝืนการประกอบการ ผลิต นำเข้า ส่งออกและมีไว้ในครอบครองให้เป็นไปตามหมวด 4 บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายของไทย

หลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตราย ของเสียอันตรายหรือ ขยะมีพิษ เป็นปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอีกประเภทหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อและสร้างความเสียหายให้กับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มานับประการ ตัวอย่างของขยะมีพิษหรือของเสียอันตรายที่พบเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ยาฆ่าแมลง แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟ้าบางประเภท แผงวงจรอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องสำอาง สาวประเภทโลหะหนัก รวมทั้งขยะติดเชื้อจากโรงพยาบาลและสถานพยาบาลต่าง ๆ ของเสียอันตรายเป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งมุ่งที่จะสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้กับมนุษย์โดยมิได้เป็นผลมาจากความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ที่เหลือใช้เหล่านั้น การควบคุมและจัดการของเสียอันตรายที่ได้ผลนั้นควรกำหนดมาตรการในการควบคุมตลอดทั้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์นั้น ตั้งแต่การผลิต การใช้ การขนส่งเคลื่อนย้าย การนำกลับมาใช้ใหม่ รวมทั้งการกำจัดอย่างถูกวิธี

1. ความหมายของของเสียอันตราย

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มีบทบัญญัติที่กล่าวถึง “ของเสียอันตราย” ไว้ในมาตรา 79 แต่มิได้ให้คำจำกัดความของคำว่าของเสียอันตรายไว้โดยตรง แต่อย่างไรก็ดีพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ให้คำนิยามของคำที่ใกล้เคียงกัน โดยได้ให้คำ

นิยามของคำว่าวัตถุอันตรายในความหมายเดียวกันกับที่ บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า หมายถึง “วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ และ วัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกันมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ทำให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่จะอาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล พืช สัตว์หรือสิ่งแวดล้อม”

อนุสัญญาบาเซล (Basel Convention) ซึ่งเป็นอนุสัญญาว่าด้วยการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามพรมแดน ได้ให้ความหมายของคำว่า “สารอันตราย” ไว้ว่า หมายถึง “วัตถุหรือสารใด ๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมที่จะก่อหรืออาจก่อให้เกิด หรือมีศักยภาพที่จะให้เกิดอันตรายต่อต้านสาธารณสุข สวัสดิการ หรือสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอาจเพิ่มการตายหรือการเจ็บป่วยอย่างรุนแรงได้”

กรมควบคุมมลพิษ ได้ให้คำนิยามคำว่า “ของเสียอันตราย” ไว้ในระเบียบว่าด้วยการจัดการของเสียอันตรายในประเทศไทย ไว้ว่า หมายถึง “ของเสียที่เกิดจากการผลิต การใช้สารเคมีหรือสารอันตรายอื่นใดในกิจการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม สาธารณสุข หรือกิจการอื่นใดตามที่ระบุ”

ของเสียอันตรายตามคำนิยาม ข้างต้น หมายถึง ของเสียที่เป็นพิษหรือที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตเนื่องจากคุณสมบัติทางกายภาพ เคมี หรือการแพร่ของเชื้อโรค ซึ่งโดยทั่วไปจะอยู่ในรูปของสารพิษที่ปนเปื้อนอยู่ในสิ่งแวดล้อม ของเสียอันตรายมักก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางเคมีที่เป็นพิษหรือก่อให้เกิดโรคได้ เช่น ดินระเบิด น้ำมัน สารปรอท ยากำจัดศัตรูพืช ของเสียที่มีฤทธิ์เป็นกรดด่าง ขยะมูลฝอยติดเชื้อ น้ำยาล้างเครื่องมือ และสารเคมีที่ใช้กิจการแพทย์ รวมทั้งวัตถุหรือสารใด ๆ ที่มีศักยภาพของการสะสมความเสี่ยงซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงในอนาคตได้ เช่น กากสารกัมมันตภาพรังสี เป็นต้น (อุคมศักดิ์ สิริพงษ์, 2547, หน้า 407-409)

2. แหล่งกำเนิดของของเสียอันตราย

ของเสียอันตรายเป็นกากหรือของเหลือใช้ที่คุณสมบัติทำให้เกิดพิษภัย ต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งออกตามแหล่งกำเนิดได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.1 แหล่งชุมชนที่พักอาศัย

การใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันก่อให้เกิดของเสียอันตรายจากแหล่งชุมชนที่พักอาศัยเพิ่มมากขึ้น ของเสียอันตรายจากแหล่งกำเนิดประเภทนี้ ได้แก่ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ แผงวงจรอิเล็กทรอนิกส์ ภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช เศษกระจกที่เคลือบ

สารปรอท น้ำยาทำความสะอาด ยาฆ่าแมลง อุปกรณ์ดูแลรักษารถยนต์ เคมีภัณฑ์ และเครื่องสำอางที่เสื่อมคุณภาพแล้ว เป็นต้น ของเสียเหล่านี้จะถูกทิ้งปะปนอยู่กับขยะมูลฝอยทั่วไปทำให้ยากลำบากต่อการกำจัด

2.2 กิจการอุตสาหกรรม

ในการผลิตทางอุตสาหกรรม ย่อมจะต้องมีของเสียเกิดขึ้นเนื่องจากในขบวนการผลิตจะมีการใช้สารเคมี โลหะหนัก น้ำมัน หรือสารสังเคราะห์อื่น ๆ เป็นส่วนประกอบ ของเสียจากแหล่งกำเนิดประเภทนี้ ได้แก่ โลหะหนัก ตัวทำละลาย กรด และด่าง เป็นต้น โดยมีแหล่งที่มาจากโรงงานแบตเตอรี่ โรงงานผลิตยาและเคมีภัณฑ์ โรงชุบโลหะ โรงกลั่นน้ำมัน เหมืองแร่ โรงฟอกหนัง และโรงงานผลิตอุปกรณ์นิวเคลียร์ เป็นต้น

2.3 การเกษตรกรรม

การเกษตรในปัจจุบันมีการใช้สารเคมีและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าช่วยในกระบวนการผลิตเพิ่มมากขึ้น ของเสียอันตรายจากภาคการเกษตรนี้ได้แก่ ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี รวมทั้งภาชนะบรรจุสารเคมีที่ใช้แล้วถูกทิ้งสู่สิ่งแวดล้อม โดยที่ไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธี ตลอดจนสารตกค้างในพืชผักและเนื้อสัตว์ต่าง ๆ

2.4 กิจการสถานพยาบาล ของเสียอันตรายจากสถานพยาบาลหรือที่เรียกกันว่าของเสียติดเชื้อ ได้แก่ สำลี ผ้าพันแผล ยาและสารเคมี มีดผ่าตัด เข็มฉีดยา และเศษวัสดุทางการแพทย์ เลือด น้ำหนอง เศษอวัยวะ เนื้อเยื่อที่ติดเชื้อ สิ่งขับถ่าย และสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ป่วยที่ติดเชื้อเหล่านั้น รวมทั้งเศษวัสดุอุปกรณ์และสารเคมีที่เหลือใช้จากการเรียนการสอนตามสถานศึกษาดังกล่าว อีกด้วย (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2547, หน้า 409-410)

3. มาตรการในการควบคุมและจัดการของเสียอันตราย

การจัดการของเสียอันตรายที่ถูกวิธีนั้นควรคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากของเสียอันตรายนั้นในทุกขั้นตอนของ การดำเนินการตั้งแต่การเก็บ การขนส่ง การบำบัด และการกำจัด มาตรการในการจัดการของเสียอันตรายตามที่กรมควบคุมมลพิษได้ประมวลไว้มี ดังนี้

3.1 จัดให้มีระบบการควบคุมและจัดการที่ถูกต้อง

การกำหนดมาตรการในการควบคุมดูแลวัดภูมิพิษและของเสียอันตรายอย่างเป็นระบบตลอดทั้งวงจรชีวิต ตั้งแต่การผลิต การจัดเก็บ การขนส่ง การนำเข้า-ส่งออก และการกำจัด รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัดภูมิพิษหรือของเสียอันตรายนั้นว่ามีระบบจัดเก็บอย่างไร ปริมาณเท่าใด และมีการจัดการอย่างไร เพื่อรู้ถึงสภาพของปัญหาและสามารถติดตามตรวจสอบได้อย่างถูกต้อง

3.2 การใช้กระบวนการทางเคมี-ฟิสิกส์

การทำของเสียอันตรายให้หมดปฏิบัติการทางเคมีสภาพเป็นกลาง แล้วจึงทำตะกอนหรือสารที่หมดสภาพนั้นไปฝังกลบอย่างถูกวิธีต่อไป กระบวนการทางเคมีฟิสิกส์นี้เป็นการเปลี่ยนรูปของเสียอันตรายให้อยู่ในสภาพที่ไม่เป็นอันตราย ของเสียอันตรายที่เหมาะสมกับการกำจัดด้วยวิธีนี้ได้แก่ สารที่มีสภาพเป็นกรด ด่าง สารละลาย และโลหะหนัก ตัวอย่างเช่น การใช้ปูนขาวเพื่อทำลายฤทธิ์ยาฆ่าแมลงก่อนที่จะนำไปฝังกลบ หรือการทำให้เป็นของแข็งโดยนำของเสียอันตรายไปผสมกับซีเมนต์ เป็นต้น

3.3 การเผาทำลายฤทธิ์ด้วยความร้อนสูง

การเผาด้วยเตาเผาที่ใช้อุณหภูมิสูงประมาณ 800-1,400 องศาเซลเซียส เพื่อให้ของเสียนั้นถูกออกซิไดซ์จนกลายเป็นขี้เถ้าหรือกากตะกอน โดยจะต้องมีอุปกรณ์ควบคุมก๊าซพิษที่เกิดจากการเผาไหม้มิให้เกิดภาวะมลพิษในอากาศ วิธีนี้เหมาะสำหรับการกำจัดของเสียอันตรายบางประเภท เช่น สีสังเคราะห์ สารจำพวกน้ำมัน ยาฆ่าแมลง หรือสารทำลายบางประเภท

3.4 การฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ

การนำของเสียที่จะกำจัดมาอัดลงในดิน โดยจะต้องบุพื้นด้วยวัสดุกันซึมอย่างดีแล้วจึงใช้ดินกลบและบดอัดทับให้แน่น โดยจะต้องเลือกสถานที่ซึ่งเป็นบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง ไกลจากแหล่งน้ำ และไม่มีชั้นน้ำบาดาลหรือน้ำใต้ดินไหลผ่าน การฝังกลบนี้จะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการกำจัดโดยใช้เตาเผา เป็นวิธีการกำจัดของเสียอันตรายที่มีประสิทธิภาพสูงเพราะกำจัดได้ทั้งตะกอน เศษขี้เถ้า รวมทั้งของเสียคงรูปละลายน้ำ (อุคมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2547, หน้า 410-411)

4. มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมและจัดการของเสียอันตราย

ในการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายโดยกฎหมายนั้น นอกจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ในหมวดที่ 4 ส่วนที่ 6 ว่าด้วยมลพิษอื่นและของเสียอันตรายในมาตรา 78 และมาตรา 79 ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปนั้น ยังมีกฎหมายเฉพาะที่เป็นการควบคุมวัตถุมีพิษและของเสียอันตรายโดยตรง ได้แก่ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 และกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐในการควบคุมกิจการที่ก่อให้เกิดมลพิษประเภทของเสียอันตราย ได้แก่ พระราชบัญญัติพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ.2504 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม พ.ศ.2514 และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมและจัดการมลพิษที่เกิดจากของเสียอันตรายทั่วไป ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ซึ่งกฎหมายเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการควบคุมและจัดการปัญหามลพิษประเภทของเสียอันตรายเฉพาะเรื่องตาม

วัตถุประสงค์ของกฎหมายนั้นโดยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ทำหน้าที่อุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีกฎหมายใด ๆ บัญญัติครอบคลุมไว้ (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2547, หน้า 411-412)

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับวัตถุอันตรายในต่างประเทศ

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายควบคุมสารพิษของสหรัฐอเมริกา

กฎหมายควบคุมสารพิษ (Toxics Substance Control Act) บัญญัติขึ้นใน ค.ศ.1976 เพื่อกำหนดมาตรการควบคุมเกี่ยวกับสารเคมีในการผลิต การแพร่กระจาย การใช้ การกำจัดกฎหมายนี้มีบทบาทควบคุมผู้ผลิตที่ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับสูตร การใช้ และความเสี่ยงของสารแต่ละชนิดที่ได้นำเข้า ผลิต แปรรูป และขนส่ง รวมถึงข้อมูลผลกระทบต่อมนุษย์และ สิ่งแวดล้อมให้กับหน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และหน่วยงานนี้ก็มีอำนาจจำกัดหรือห้ามการผลิตหรือใช้สารเคมีได้

กฎหมายควบคุมสารพิษ ควบคุมสารเคมีและสารผสม สาร (Substance) เป็นสารหรือสารที่ต้องคล้ายคลึงกัน หรือการผสมรวมของหลาย ๆ สาร ทั้งที่เกิดตามธรรมชาติหรือได้มา จากปฏิกิริยา แต่กฎหมายควบคุมสารพิษไม่ใช่บังคับกับสารอันตรายที่มีกฎหมายควบคุมเฉพาะไว้แล้ว เช่น ยาฆ่าแมลง (Pesticide) วัตถุนิวเคลียร์ อาหาร ยา และเครื่องสำอาง นอกจากนั้นกฎหมายควบคุมสารพิษใช้บังคับกับผู้ผลิต ผู้แปรรูป และ หรือผู้ขนย้ายภายในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อใช้ภายในประเทศสหรัฐอเมริกา การส่งออกได้รับการยกเว้นไม่อยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ยกเว้นหน่วยพิทักษ์สิ่งแวดล้อมพบว่าสารเคมีดังกล่าวก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อมในประเทศ

หน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอาจกำหนดให้ผู้ขอทำการทดลองสารเคมีหรือสารผสม ประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพที่เกิดจากการผลิต การขนส่ง การแปรรูป การใช้หรือ การทิ้งสารเคมี การทดสอบจะต้องหาความเป็นไปได้ที่สารจะก่อให้เกิดมะเร็ง ผลกระทบต่อกรรมพันธุ์ ความผิดปกติของพฤติกรรม หรือความเสี่ยงอื่นใด เมื่อได้รับข้อมูลจากการทดสอบแล้ว หากหน่วยพิทักษ์สิ่งแวดล้อมพบว่ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า สารเคมีนั้นก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสี่ยงอย่างรุนแรง ภายใน 180 วัน หน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมต้องมีการปฏิบัติการที่จะป้องกันหรือลดความเสี่ยง และถ้าใกล้จะเกิดเหตุรุนแรงหน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมจะให้ศาลออกคำสั่ง ให้จับหรือบังคับผู้ฝ่าฝืนนั้นให้ปฏิบัติตามได้ ผู้ได้รับคำสั่งก็ต้องแจ้งรายงานการประเมินความเสี่ยงได้ ยัง หน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อม 90 วัน ก่อที่จะมีการผลิตสารเคมีชนิดใหม่ หรือมีการใช้แบบใหม่ของ สารเคมีที่มีอยู่แล้ว ใบแจ้งนี้เป็นของรัฐบาลกลางประกอบด้วยชื่อสามัญและชื่อทางการค้าของ

สารเคมีที่มีอยู่แล้ว ส่วนประกอบและสูตรโครงสร้างจุดประสงค์ในการใช้ ปริมาณที่ผลิตหรือแปรรูป ข้อมูลผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การประมาณการจำนวนประชากรที่จะได้รับสารเคมีในสถานที่ทำงาน และระยะเวลาที่จะได้รับการสัมผัส และการจำกัดสารเคมี

หน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอาจตรวจสอบหลักฐานและสถานที่ที่มีสารเคมีที่ถูกควบคุมการผลิต การแปรรูป หรือเก็บไว้ได้ และอาจขยายไปถึงหลักฐานทุกสิ่งทุกอย่างหรือยานพาหนะที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายควบคุมสารอันตรายยกเว้นข้อมูลทางการค้า การขาย ราคา สิทธิส่วนบุคคลหรือข้อมูลการวิจัย นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลการวิจัยเพื่อทำตามกฎหมายควบคุมสารอันตรายหากหน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่ามีหลักฐานที่แสดงว่าการผลิต การแปรรูป การขนย้าย การใช้หรือการกำจัดสารพิษอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อม จะต้องออกประกาศห้ามหรือจำกัดการผลิต การแปรรูป การขนย้ายสารเคมี ให้มีการปิดฉลากหรือป้ายเตือนที่มีข้อมูลการใช้ การขนย้าย หรือการจำกัด และให้บันทึกข้อมูลของกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ห้ามหรือมีข้อบังคับวิธีการใช้ในทางการค้า ห้ามหรือมีข้อบังคับวิธีการกำจัดสารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ที่มีสารเคมีนั้นปนอยู่ ให้แจ้งอันตรายของสารเคมีให้แก่ผู้ขนย้ายและขอมให้ผู้ซื้อเปลี่ยนสารเคมีได้

การฝ่าฝืนต่อกฎหมายควบคุมสารอันตรายมีโทษปรับตามจำนวนวันที่ฝ่าฝืนและโทษจำคุก รวมถึงการปรับโดยหน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตามจำนวนวันที่ทำผิด การลงโทษภายใต้กฎหมายนี้จะต้องกระทำภายใน 5 ปี นับแต่เกิดความผิด โดยประชาชนเป็นผู้ฟ้องร้องได้รวมถึงการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้ด้วย ผู้ฟ้องต้องมีหลักฐานพิสูจน์ว่า จำเลยก่อให้เกิดความเสียหาย แต่กรณีของโรคที่เกิดขึ้นต้องใช้ระยะเวลาในการแสดงอาการนั้น อาจพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับเหตุที่เกิดสารพิษได้ยาก ซึ่งหากใช้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าเพียงมีพยานที่น่าเชื่อถือว่าสารพิษดังกล่าวเป็นสาร เหตุแห่งการเกิดโรคแม้จะน้อยกว่า ร้อย 50 ก็ให้มีการชดเชยบางส่วนอย่างยุติธรรมเป็นการชดเชยให้กับผู้เสียหายดีกว่าจะไม่ ชดเชยเลย ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม สำหรับคดีที่เกี่ยวข้องกับจำเลยหลายคนที่เป็นการกระทำร่วมกันหรือถือว่าเป็นการร่วมกันนั้น ต้องมีการตัดสินใจและร่วมกันกระทำ แต่การกระทำร่วมกันพิสูจน์ไม่ค่อยได้ ศาลบางแห่งจะใช้หลักความรับผิดชอบตามส่วนได้ประโยชน์จากการค้าหรือส่วนแบ่งของหุ้นส่วนโดยจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบตามการมีส่วนร่วมกระทำ

การนับอายุความในการฟ้องร้องคดี เนื่องจากโรคที่เกิดขึ้นอาศัยระยะเวลานานกว่าจะเกิดอาการ และผู้เสียหายไม่อาจรู้ถึงสาเหตุจนกระทั่งเกิดอาการของโรคขึ้นอาศัยระยะเวลานาน กว่าจะเกิดอาการ และผู้เสียหายไม่อาจรู้ถึงสาเหตุจนกระทั่งเกิดอาการของโรคขึ้น นมา จนเกินกำหนดอายุความหากจะนับวันดังกล่าว ดังนั้น มลรัฐส่วนใหญ่จึงเริ่มนับอายุความนับแต่วันที่ผู้เสียหายพบว่า

ได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บ หรือเมื่อบุคคลใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับได้พบ (กรมควบคุมมลพิษ , 2545, หน้า 2-5 อ้างอิงจาก วิมล สุวรรณ, 2550, หน้า 80-82)

2. ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายหลักที่อาจใช้ในการจัดการสารเคมี คือ Chemical Substances Control Law (CSCL) ประกาศใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1973 (มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ.1974) และมีการแก้ไขปรับปรุงในปี ค.ศ.1986 และ 2003 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินสารใหม่ตามลักษณะผลกระทบต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การตกค้างยาวนาน (Persistence) การสะสมในสิ่งมีชีวิต (Bioaccumulation) ความเป็นพิษต่อมนุษย์ในระยะยาว (Long-Term Toxicity For Humans) และ 4) ความเป็นพิษต่อพืชและสัตว์ (Toxicity For Plants And Animals)

สารใหม่จะต้องเข้าสู่ระบบการประเมิน ก่อนการผลิต (Pre-Manufacturing Evaluation system) โดยแจ้งต่อรัฐมนตรี 3 กระทรวง ได้แก่ Minister of Health, Labor and Welfare, Minister of Economy, Trade and Industry และ Minister of the Environment โดยคณะผู้เชี่ยวชาญในสภา (Council) จะเป็นผู้พิจารณาประเมิน เอกสารการแจ้งขอผลิตหรือนำเข้าสารใหม่ (ประชุมเดือนละครั้ง ประมาณ 10 ครั้งต่อปี) ก่อนเสนอผลการประเมินให้รัฐมนตรีทั้งสามพิจารณาต่อไป

หากเป็นสารใหม่ที่มีปริมาณการผลิตหรือนำเข้า มากกว่า 10ตัน/ปี ต้องเข้าสู่ระบบการประเมินทั้งหมด ส่วนสารที่นำเข้าหรือผลิตตั้งแต่ 1-10 ตัน/ปีที่เป็นสารที่มีตกค้างยาวนาน สะสมได้ดีในสิ่งมีชีวิตและมีความเป็นพิษต่อมนุษย์และพืชต้องเข้าสู่ระบบการประเมิน แต่ถ้าไม่มีความเป็นพิษต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมจะได้รับยกเว้นไม่ต้องประเมินแต่ต้องมีใบรับรองจากกระทรวงประกอบว่ามีปริมาณไม่เกิน 10 ตัน แต่หากมีลักษณะความเป็นอันตรายเข้าตามหลักเกณฑ์ทั้ง 4 แม้จะนำเข้าน้อยกว่า 1 ตันต่อปีก็ต้องเข้าสู่ระบบการประเมินสารใหม่ก่อนผลิต

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายในต่างประเทศ

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

1.1 การจัดการของเสียอันตรายในสหรัฐอเมริกา

กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการของเสีย ฉบับแรก ในสหรัฐอเมริกา คือ Solid Waste Disposal Act of 1965 (พ.ศ.2508) ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อปรับปรุงการจัดการของเสียชุมชนให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม 10 ปี หลังจากกฎหมายประกาศใช้ พบว่า กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้มีการวางระบบที่เพียงพอในการจัดการกับปัญหาของเสียที่มีเพิ่มมากขึ้นทุกวันได้ ส่งผลให้มีการ

ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอยู่หลายครั้ง จนใน ปี พ.ศ.2519 จึงได้มีการออกกฎหมายฉบับใหม่ นั่นคือ The Resource Conservation and Recovery Act of 1976 (RCRA)

Resource Conservation and Recovery Act of 1976 เป็นกฎหมายฉบับแรกที่วางหลักการในการจัดการของเสีย ทั้งของเสียทั่วไป และของเสียอันตราย โดยใช้หลักการ Cradle-To-Grave Waste Management เพื่อติดตามของเสียอันตรายอย่างครบวงจร (จากแหล่งกำเนิด การขนส่ง การเก็บรวบรวม การบำบัด การกำจัด) โดยมี U.S. EPA เป็นหน่วยงานกลางในการกำกับดูแล ใช้ระบบการกำกับจัดการขนส่ง (Manifest System) เป็นเครื่องมือ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดมาตรฐานในการจัดการ สำหรับผู้ที่ก่อให้เกิดของเสีย (Waste Generator) ผู้ประกอบการรีไซเคิลของเสีย (Waste Recycler) ผู้ขนส่งของเสีย (Waste Transporter) ผู้บำบัด เก็บรวบรวม หรือกำจัดของเสียอันตราย (Waste Treatment, Storage, and Disposal Facility) โดยมลรัฐทุกแห่งต้องนำหลักการตามกฎหมายนี้ไปบังคับใช้ ซึ่งเป้าหมายของกฎหมายฉบับนี้ คือ เพื่อให้มั่นใจว่าการจัดการของเสียจะไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีการลดปริมาณของเสียที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะของเสียอันตราย และการอนุรักษ์พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติผ่านการรีไซเคิลและการนำกลับมาใช้ใหม่ มีการห้ามการทิ้งในที่สาธารณะหรือในที่ที่ไม่เหมาะสม มีการกำหนดมาตรฐานทางเทคนิคและมาตรฐานของสถานประกอบการบำบัด เก็บรวบรวมและกำจัดของเสียอันตราย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับของเสียอันตราย RCRA จะกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับ นิยาม และคุณสมบัติของของเสียอันตราย การรีไซเคิลของเสียอันตราย มาตรฐานสำหรับผู้ก่อให้เกิดของเสียอันตราย มาตรฐานสำหรับผู้ขนส่ง มาตรฐานสำหรับผู้บำบัด เก็บรวบรวม และกำจัด ข้อจำกัดในการกำจัดในดิน การเผาของเสียอันตราย การอนุญาตสถานประกอบการบำบัด เก็บรวบรวม และกำจัดของเสียอันตราย มาตรการในการแก้ไขพื้นที่ที่ที่ได้รับการปนเปื้อนของเสียอันตราย การบังคับใช้กฎหมาย และอำนาจหน้าที่ของภาครัฐ

จนในปี พ.ศ.2527 ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย และออกมาเป็น Hazardous and Solid Waste Amendments of 1984 ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้มี Land Disposal Restriction (LDR) program (ข้อห้ามของการกำจัดในดิน) เพื่อกำหนดให้ของเสียบางประเภทต้องได้รับการบำบัดก่อนที่จะนำไปกำจัดโดยการฝังกลบหรือถมที่ ได้ ในขณะที่หากเป็นของเสียอันตราย กำหนดให้ต้องมีการบำบัดทางกายภาพและเคมี เพื่อลดความเป็นพิษและอันตรายก่อนนำไปกำจัด ซึ่งในช่วง ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) ถึง ค.ศ.1998 (พ.ศ.2541) U.S. EPA ได้กำหนดมาตรฐานในการบำบัดของเสียอันตรายออกมา โดยการกำหนดวิธีการในการบำบัด และระดับของการบำบัดด้วย นอกจากนี้ยังมีการกำหนดสถานบำบัดของเสียอันตราย เช่น หลุมฝังกลบ เตาเผา และสถานเก็บรวบรวม ให้ต้องมีใบอนุญาตในการประกอบการ และในกรณีที่เกิดมีการเปื้อนน้ำใต้ดินจากสถาน

ประกอบการเหล่านี้ กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดมาตรฐานในการแก้ไขฟื้นฟู (Cleanup) เพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนได้รับผลกระทบ นอกจากนี้ในกฎหมายฉบับนี้ยังได้กำกับดูแลองค์กรที่เป็นผู้ก่อให้เกิดของเสียอันตรายในปริมาณน้อยด้วย เช่น มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยต่าง ๆ

ในปี พ.ศ.2545 แนวโน้มของการจัดการของเสียได้เปลี่ยนจากการกำจัดของเสีย (Waste Disposal) ไปเป็นการจัดการสสาร (Material Management) ซึ่งทาง U.S. EPA ได้ริเริ่มโครงการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยนำเอามาตรการต่าง ๆ มาใช้ เช่น 1) การป้องกันมลพิษ (Pollution Prevention) การรีไซเคิล และการใช้ซ้ำ (Recycle and Reuse) 2) การลดการใช้สารเคมีอันตราย และ 3) การอนุรักษ์พลังงานและสสาร (Energy and Material Conservation) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและลดการเกิดของเสีย (กิตติ์สิริ แก้วพิพัฒน์, 2551, หน้า 8-9)

1.2 โครงสร้างกฎหมายและองค์กรในการกำกับดูแล

สหรัฐอเมริกา มีระบอบการปกครองแบบสหพันธรัฐ (Federal Republic) แบบประชาธิปไตย โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขและเป็นหัวหน้ารัฐบาล (Chief Executive) ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งระบุให้มีรัฐบาลกลางที่เข้มแข็ง รัฐต่าง ๆ มอบอำนาจอธิปไตย ให้ขึ้นอยู่กับรัฐบาลกลางที่กรุงวอชิงตัน แต่ยังคงสงวนอำนาจบางประการไว้ เช่น อำนาจนิติบัญญัติและงบการคลัง ในระดับมลรัฐ สหรัฐอเมริกามีความเป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ แต่อยู่ในขอบข่ายของกฎหมายที่มีความยุติธรรมเสมอภาค มีการกระจายอำนาจสู่มลรัฐ (States) และสู่ท้องถิ่น

ในสหรัฐอเมริกา จะมีองค์กรพิทักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Environmental Protection Agency: U.S. EPA) ซึ่งถือเป็นองค์กรกลางในการกำหนดนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีหน้าที่ในการพัฒนาและบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในสหรัฐอเมริกา กำหนดมาตรฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อม และมอบอำนาจให้มลรัฐรับผิดชอบในการออกใบอนุญาต กำกับดูแลและเฝ้าระวังการบังคับใช้กฎหมาย และมีหน้าที่ช่วยเหลือมลรัฐหรือท้องถิ่นที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการปฏิบัติตามมาตรฐานกลางของประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นหน่วยที่สนับสนุนในด้านงบประมาณสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อมของมลรัฐและท้องถิ่น หน่วยให้ทุนสนับสนุนในงานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นหน่วยในการเผยแพร่ความรู้ให้กับสาธารณชนในด้านสิ่งแวดล้อม

U.S. EPA มีเครื่องมือสำคัญที่สุดในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม คือ การออกกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งบังคับใช้กับบุคคล สถานประกอบการ มลรัฐ ท้องถิ่น องค์กรที่ไม่หวังผลกำไร และอื่น ๆ เมื่อสภาร่างกฎหมายที่จะบังคับใช้ในประเทศ สภาได้กำหนดให้ U.S. EPA และหน่วยงานกลางอื่น ๆ นำเอากฎหมายนี้ไปบังคับใช้ ด้วยการออกกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีการบังคับใช้กฎระเบียบ

นั้น ๆ U.S. EPA จะเป็นหน่วยงานที่ช่วยสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎระเบียบนั้น ๆ ในขณะที่เดียวกันก็จะเป็นหน่วยงานที่บังคับใช้กฎระเบียบนั้นด้วย

ในการดำเนินงานของแต่ละรัฐ จะต้องปฏิบัติตามระเบียบกลาง (Federal regulation) ที่ออกโดย U.S. EPA ซึ่งแต่ละมลรัฐจะนำไปออกเป็นกฎระเบียบของตัวเองให้เข้มงวดกว่ากฎระเบียบกลางก็ทำได้ และสามารถปรับกฎระเบียบให้เข้ากับสภาพการณ์ของมลรัฐ และลักษณะการบริหารจัดการได้ ครอบคลุมที่ไม่ขัดกับกฎระเบียบกลาง ตัวอย่างเช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนีย มีหน่วยงานที่เรียกว่า California EPA ตั้งโดยผู้ว่าการรัฐ ที่ทำหน้าที่ในการดูแลการจัดการสิ่งแวดล้อมในมลรัฐ เพื่อคุ้มครองประชาชนและสิ่งแวดล้อมของ มลรัฐ ซึ่งในมลรัฐนี้มีการออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายที่เข้มงวดกว่ากฎระเบียบกลาง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากพิจารณาในแง่ของการบริหารจัดการแล้ว ในสหรัฐอเมริกา อาจไม่มีปัญหาเท่าใดนัก เพราะอำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่มลรัฐ ปัญหาการทับซ้อนของหน่วยงานที่กำกับดูแล จึงไม่ใช่อุปสรรคในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเหมือนอย่างในประเทศไทย (กิตติสิริ แก้วพิพัฒน์, 2551, หน้า 9-10)

2. ประเทศญี่ปุ่น

2.1 การจัดการของเสียอันตรายในประเทศญี่ปุ่น

กฎระเบียบของประเทศญี่ปุ่น ได้แบ่งของเสียออกเป็น 2 ประเภท คือ ของเสียชุมชน (Municipal Waste) และของเสียอุตสาหกรรม (Industrial Waste) ของเสียอุตสาหกรรมประกอบด้วยของเสียทั้งหมด 20 ประเภทที่มาจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ใน Waste Management Law เช่น เศษจากการเผาไหม้ กากตะกอน น้ำมันใช้แล้ว และของเสียที่มีการนำเข้ามาในประเทศ ส่วนของเสียชุมชน คือของเสียประเภทอื่น ๆ ที่ถูกจัดการโดยเทศบาล และถูกแบ่งออกเป็น ขยะทั่วไป (General Waste) เช่น ขยะจากบ้านเรือน และสิ่งปฏิกูล (Human Excrement)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นต้องทำการฟื้นฟูประเทศอย่างหนัก นโยบายในการพัฒนาประเทศ จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างกำไรให้กับภาคเอกชนและการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามเมื่อมีการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็ว ของเสียเริ่มกลายมาเป็นปัญหาของด้านสุขาภิบาล เนื่องจากการผลิตที่เพิ่มขึ้น นำไปสู่การบริโภค ของเสียมีมากขึ้น แต่มีการจัดการที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาตามมา ทั้งในแง่ของปริมาณของเสียที่เพิ่มขึ้น และในแง่ของคุณภาพของการจัดการที่เหมาะสม

ญี่ปุ่นประกาศใช้กฎหมาย The Public Cleansing Law ใน พ.ศ.2497 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการจัดการตามหลักสุขาภิบาลและการรักษาความ

สะอาด ซึ่งกฎหมายฉบับนี้จะดูแลในเรื่องของของเสียชุมชน จนในช่วง พ.ศ.2498 ถึง พ.ศ.2522 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นปรับเปลี่ยนจากช่วงปฏิบัติประเทศ ไปสู่ช่วงที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตของคนญี่ปุ่นอย่างมาก เกิดการบริโภคมากขึ้น การใช้ชีวิตในรูปแบบคนเมือง ทำให้ของเสียมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีผู้คนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำงานโดยที่ 40 % ของของเสียที่เกิดขึ้นถูกทิ้งในหลุมที่ไม่มีการรองรับ หรือตามเขตภูเขา มากกว่าที่จะเป็นหลุมฝังกลบที่มีการจัดการที่ดี ประกอบกับสภาพภูมิอากาศของญี่ปุ่นที่มีอุณหภูมิและความชื้นสูง ทำให้การฝังของเสียเกิดปัญหาเรื่องแมลงวันและยุงตามมา เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ หลุมฝังกลบอย่างปลอดภัยจึงกลายเป็นประเด็นเร่งด่วนที่สำคัญของประเทศญี่ปุ่นที่มีพื้นที่เพียงน้อย นิด จึงได้มีการประกาศใช้ The Emergency Measures Law for the Development of Living Environment Facilities ใน พ.ศ.2506 โดยที่กฎหมายนี้ระบุให้รัฐบาลวางนโยบายในการกำหนดประเภทของของเสียที่จะนำไปเผาในเขตเมือง และเศษที่เหลือจากการเผานำไปฝังในหลุมฝังกลบ

อย่างไรก็ตาม ปริมาณของของเสียที่เกิดขึ้นมีมากกว่าศักยภาพในการกำจัดที่มีอยู่ และชนิดของของเสียที่กินเนื้อที่ (Bulky Waste) และของเสียพลาสติกก็มีมากขึ้น ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นต้องปรับตัวและปรับนโยบายในด้านการจัดการของเสียต่อปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นอกจากจะส่งผลให้เกิดปัญหาในเรื่องของเสียชุมชนแล้ว ยังเกิดปัญหาในเรื่องของเสียอุตสาหกรรมด้วย แต่เดิมการจัดการของเสียอุตสาหกรรมเป็นเรื่องของแต่ละบริษัทที่จะดำเนินการกันเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะทำการเก็บไว้ในบริเวณโรงงาน จนเมื่อเกิดปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ในการฝังกลบ จำนวนการลักลอบทิ้งหรือกำจัดอย่างไม่เหมาะสมก็มีมากขึ้นเรื่อย ๆ ใน พ.ศ.2510 คาดว่ามีปริมาณของเสียอุตสาหกรรมประมาณ 1.2 ล้านตันต่อวัน ซึ่งคิดเป็น 24 เท่าของของเสียชุมชน และของเสียอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ก็ไม่สามารถเผาได้ และต้องผ่านกระบวนการพิเศษเพื่อป้องกันมลภาวะ จึงทำให้ศักยภาพการจัดการของเสียชุมชนที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับของเสียอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ต้องมีการปรับปรุงกฎหมายและประกาศใช้ The Waste Management Law ขึ้นใน พ.ศ.2513 ซึ่งถือเป็นรากฐานของการจัดการของเสียในปัจจุบัน โดยในกฎหมายฉบับนี้ได้มีการกำหนดนิยามของของเสียอุตสาหกรรมที่ชัดเจน มีการระบุถึงความรับผิดชอบของโรงงานในการจัดการของเสียของตน โดยใช้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle) นอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ยังได้ระบุความรับผิดชอบของผู้ผลิตภัณฑ์หรือบรรจุกภัณฑ์ว่าจะต้องมั่นใจว่าการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นจากการใช้ผลิตภัณฑ์หรือบรรจุกภัณฑ์ เป็นไปอย่างเหมาะสม ซึ่งนี่ก็คือการกำหนด Producer Responsibility นั่นเอง และยังกำหนดแนวคิดที่ว่าของเสียควรถูกจัดการในพื้นที่ที่ทำให้เกิดของเสียนั้นด้วย

ในขณะที่เดียวกัน ของเสียอันตรายจะ เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนในขณะนั้น เมื่อมีการ บังคับใช้ The Waste Management Law ในปี พ.ศ.2514 ได้มีการกำหนดมาตรฐานในการจัดการเศษ วัสดุที่หลงเหลือจากการกำจัดที่มืองค์ประกอบของ พรอท แคลเมียม และสารอันตรายอื่น ๆ รัฐบาล ได้แก้ไขกฎหมายนี้ใน พ.ศ.2516 ซึ่งในการแก้ไขครั้งนี้ได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการจัดการของเสีย อุตสาหกรรมที่มืองค์ประกอบของสารอันตราย เช่น กำหนดให้มีการฝังหลุมฝังกลบ หรือเอาไปทิ้ง ในทะเล

แม้ว่าการออกกฎหมาย The Waste management Law จะมีการกำหนดนิยามที่ชัดเจน ของของเสียการกำหนดถึงความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้อง และเกณฑ์ในการจัดการของเสียแต่ละ ชนิด แต่การลักลอบทิ้งเสียอุตสาหกรรมก็ยังเป็นปัญหาใหญ่อยู่ เพราะของเสียอุตสาหกรรมถือเป็น ปริมาณส่วนใหญ่ของเสียที่เกิดขึ้นทั้งหมด และตามแนวคิดของการจัดการของเสียในพื้นที่ที่เกิด บางครั้งทำให้เกิดปัญหาเนื่องจากบางท้องถิ่นไม่สามารถแบกรับได้ เพราะศักยภาพในการจัดการทั้ง ในเชิงพื้นที่และการจัดการที่ไม่เพียงพอ บางครั้งแนวคิดนี้ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างท้องถิ่นได้ เพราะท้องถิ่นที่ศักยภาพไม่เพียงพอก็เกิดปัญหาในการจัดการของเสียในพื้นที่ และไม่รู้จะต้องส่งไป กำจัดที่ใด ส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพเพียงพอแต่ก็ไม่อยากจะแบกรับของเสียที่มาจากภายนอก

หลังจากที่มีการออกกฎหมาย The Waste Management Law ได้มีมาตรฐานและ กฎหมายอื่น ๆ ออกตามมาเพื่อให้เกิดการจัดการของเสียที่เหมาะสม ใน พ.ศ.2519 ได้มีการแก้ไข ปรับปรุง The Waste Management Law ในประเด็นเรื่องของ ความรับผิดชอบของผู้ก่อให้เกิดของ เสีย บริษัทผู้ให้บริการกำจัดของเสียและปรับกฎระเบียบให้เข้มงวดขึ้นเพื่อการจัดการของเสียที่ เหมาะสม และได้กำหนดรูปแบบในการจัดการของเสียขั้นสุดท้ายออกเป็น 3 รูปแบบ คือ แบบ Isolates ใช้สำหรับการฝังกลบของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรม แบบ Inert ใช้สำหรับการฝัง กลบของเสียอุตสาหกรรมที่มีคุณสมบัติไม่ทำปฏิกิริยา (เช่น พลาสติก ยาง เศษโลหะ เป็นต้น) และ แบบ Controlled ใช้สำหรับการฝังกลบของเสียอุตสาหกรรมอื่น ๆ และของเสียชุมชน นอกจากนี้ ยังมีคำสั่งคณะรัฐมนตรีในการออกมาตรฐานทางเทคนิคของหลุมฝังกลบสำหรับของเสียชุมชนและ หลุมฝังกลบสำหรับของเสียอันตราย โดยกำหนดถึงโครงสร้างที่ควรจะเป็นและการบำรุงรักษา โดย รัฐได้ช่วยเหลืออุดหนุนในการลงทุนสร้างสถานบำบัดสำหรับของเสียชุมชน และการให้เงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำและมาตรการจูงใจทางภาษีในการลงทุนสร้างสถานบำบัดสำหรับของเสียอุตสาหกรรม

การหาสถานที่สร้างสถานกำจัดของเสียในประเทศญี่ปุ่น ถือเป็นเรื่องยากมากเพราะ เป็นประเทศที่มีพื้นที่เพียงเล็กน้อย ดังนั้นจึงมีการส่งเสริมมาตรการในการลดปริมาณของของเสีย ไม่ว่าจะเป็นการเผา การบดอัด อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะลดปริมาณของเสียไปได้มากจากการเผา แต่ ้เชื้อที่เกิดจากการเผาก็เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ การเพิ่มขึ้นของปริมาณของเสียทำให้เกิดการ

ขาดแคลนสถานที่กำจัด ในขณะที่การหาสถานที่ใหม่ก็ทำได้ยาก เพราะราคาที่ดินที่แพงขึ้น ประกอบกับการต่อต้านจากชุมชน เมื่อเป็นเช่นนั้น ท้องถิ่นที่ไม่สามารถหาสถานที่สร้างได้เองก็จะมองหาสถานที่ในท้องถิ่นอื่น ซึ่งทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของของเสีย จะพบเห็นได้ชัดเจนในกรณีของของเสียอุตสาหกรรม และบ่อยครั้งจะพบว่ามีกรลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมในป่า หรือพื้นที่กรร้าง (กิตติศิริ แก้วพิพัฒน์, 2551, หน้า 14-16)

จากปัญหาของเสียที่มีอยู่ ในประเทศและข้อจำกัดต่าง ๆ ประเทศญี่ปุ่นจึงได้ปฏิรูบนโยบาย และส่งเสริมนโยบาย 3R (Recycle, Reduce, and Reuse) โดยมีแนวคิดของเสียไม่ใช่สิ่งที่จะต้องทิ้งเสมอไป แต่เป็นของที่มีค่าและควรส่งเสริมให้เกิด Sound Material-Cycle Society (SMS) ในสังคม

โดยหลักแล้ว แนวทางการจัดการของเสียและการรีไซเคิลของประเทศญี่ปุ่น ดำเนินตาม 3 แนวทาง ดังนี้

1. การเสริมสร้างมาตรการที่เข้มงวดในการกำกับดูแลการจัดการของเสียอุตสาหกรรมซึ่งถือเป็นของเสียส่วนใหญ่ของประเทศ โดยใช้หลักการสากลของหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย โดยผู้ประกอบการที่ทำให้เกิดของเสียต้องรับผิดชอบในการจัดการ (ทั้งรีไซเคิลและกำจัด) ของเสียนั้นอย่างเหมาะสม ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1.1 การปรับปรุงกฎหมายให้กำหนดบทบาทความรับผิดชอบของผู้ก่อให้เกิดของเสียให้ชัดเจนและเข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะของเสียอุตสาหกรรมที่เกิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 90 ของของเสียที่เกิดขึ้นทั้งหมดในประเทศ ประเด็นของการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย มีดังนี้

- ระบบกำกับการขนส่ง เพื่อป้องกันการลักลอบทิ้งของเสีย โดยในปี พ.ศ.2540 กฎหมายกำหนดให้ของเสียอุตสาหกรรมทุกประเภทต้องมีและใช้ระบบกำกับการขนส่ง
- การกำหนดให้ธุรกิจการกำจัดของเสียต้องมีใบอนุญาตในการประกอบการ เพื่อกำจัดธุรกิจกำจัดของเสียที่ไม่มีมาตรฐานออกไปจากระบบ โดยผู้ประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย มีบทลงโทษทั้งปรับและจำคุก

1.2 ส่งเสริมให้มีการบำบัดของเสียที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างกฎระเบียบให้มีความเข้มแข็ง เพื่อป้องกันการลักลอบทิ้ง โดยผู้เกี่ยวข้องหลัก 3 ส่วนคือ รัฐบาลกลาง ที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย รัฐบาลท้องถิ่นที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และผู้ก่อให้เกิดของเสียที่ต้องรับผิดชอบในการกำกับของเสียนั้น ต้องร่วมมือกันในการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

- มาตรการในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่มีการลักลอบทิ้งขยะให้กลับสู่สภาพเดิม โดยที่ผู้นำของเสียมาทิ้งควรเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการฟื้นฟู
- แนวทางที่เป็นระบบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการฟื้นฟู

ในปี พ.ศ.2547 ได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการในการป้องกันการลักลอบทิ้งของเสีย โดยมีการกำหนดมาตรการป้องกันในทุกๆระยะของขั้นตอนในการกำจัดของเสีย รวมถึงมาตรการในการกำหนดคบทลงโทษให้เข้มงวดขึ้น โดยแนวทางในการดำเนินงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

สร้างเสริมความตระหนักของชุมชน และการป้องกันการทิ้งขยะในที่สาธารณะ โดยการกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมของเสีย และสนับสนุนการลดปริมาณของเสียในชีวิตประจำวัน

เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบในการบำบัดของเสีย ด้วยการสร้างโครงสร้างในการบำบัดที่เข้มแข็ง และสร้างความโปร่งใสในระบบบำบัดของเสีย เช่น การติดป้ายที่ชัดเจนบนยานพาหนะที่ขนส่งของเสีย การปรับปรุงการจัดการการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดน การสนับสนุนของภาครัฐในการเตรียมสถานบำบัดอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรการความปลอดภัยในสถานกำจัดขั้นสุดท้าย

พัฒนาบุคลากรเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามระบบที่กำหนดไว้ เช่นการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ควบคุมระบบบำบัด และมีระบบบริหารจัดการที่ดี มีการอบรมการจัดการของเสียอุตสาหกรรมอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการกำกับดูแล มีการสร้างมาตรการที่เป็นระบบในการป้องกันการลักลอบทิ้งของเสีย

สร้างตลาดให้กับสถานบริการกำจัดของเสียที่มีคุณภาพ (กิตติ์สิริ แก้วพิพัฒน์, 2551, หน้า 16-17)

เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังและเข้มงวดก็จะเป็นเหมือนการส่งเสริมให้มีการใช้บริการของสถานกำจัดของเสียที่มีคุณภาพ และทำให้สามารถป้องกันการกำจัดที่ไม่เหมาะสมได้ ดังนั้นมาตรการในการสร้างมาตรฐานให้กับสถานกำจัดเหล่านี้จึงเป็นเรื่องสำคัญ

1. จัดการกับปัญหาของเสียในระดับชาติ เช่น การจัดการกับ PCB Waste โดยมีการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการ PCB Waste ออกมาเป็นเฉพาะใน พ.ศ.2544 และมีการสนับสนุนในการจัดตั้งสถานที่กำจัด PCB Waste ในท้องที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 5 แห่ง และรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นมีการจัดตั้งกองทุนในการกำจัด PCB Waste เพื่อสนับสนุนการจัดการกับหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูง และคอนเดนเซอร์ ที่ใช้ PCB ของผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีศักยภาพจำกัดในการจ่ายค่าบำบัด

2. การกำหนดนโยบายในการรีไซเคิล โดยใช้หลักการ Extended Producer Responsibility (EPR) ซึ่งผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบต่อการจัดการของเสียที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ของตน แม้ว่าจะหลังจากผ่านการใช้งานไปแล้ว

ญี่ปุ่นได้นำหลักการ (Extended Producer Responsibility: EPR) ที่ศึกษาโดยกลุ่ม OECD (The Organization For Economic Cooperation and Development) ที่ญี่ปุ่นเป็นสมาชิกอยู่ มาใช้ในการกำหนดรูปแบบของกฎหมาย/นโยบายด้านรีไซเคิล เพราะข้อจำกัดในการหาสถานที่เกิดขึ้น ซึ่งมาตรการในการลดของเสียที่แหล่งกำเนิดเป็นแนวโน้มของสากล ที่ถือว่าเป็นมาตรการที่สำคัญ โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว ญี่ปุ่นได้เริ่มศึกษาหลักการนี้ในปี พ.ศ.2537 และในปี พ.ศ.2544 ได้มีการพิมพ์และเผยแพร่ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศสมาชิกของ OECD สำหรับการนำหลักการ EPR มาใช้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักการของนโยบาย EPR คือ การโอนความรับผิดชอบในการจัดการของเสียจากท้องถิ่นไปให้กับผู้ผลิต และการสร้างมาตรการจูงใจให้กับผู้ผลิตในการนำแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมเข้าไปประยุกต์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดย EPR มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ 1) การลดของเสียที่แหล่งกำเนิด (ถือเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ) 2) การป้องกันการเกิดของเสีย 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 4) การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่ง EPR จะเป็นตัวผลักดันให้เงินคืนหรือมีระบบบังคับ มาตรการด้านภาษี มีการเก็บค่ากำจัดล่วงหน้า มีการกำหนดมาตรฐานเช่นการกำหนดปริมาณขั้นต่ำที่ต้องการในการรีไซเคิล

ญี่ปุ่นได้นำหลักการของ EPR มาใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนด The Fundamental Law for Establishing a Sound Material-Cycle Society ซึ่งกำหนดว่าธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ขายสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ ต้องรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของตนหลังจากการใช้ งานโดยผู้บริโภค ซึ่งในญี่ปุ่นได้นำหลักการนี้มาใช้กับบรรจุภัณฑ์และหีบห่อ อุปกรณ์ในครัวเรือน วัสดุก่อสร้าง อาหาร และยานพาหนะ โดยมีการออกกฎหมาย The Container and Packaging Recycling Law ใน พ.ศ.2538

3. การร่วมมือกันของรัฐบาลกลางและท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาการจัดการของเสียชุมชน โดยนำหลักของ The Fundamental Law for Establishing a Sound Material-Cycle Society มากำหนดเป็นแผนดำเนินงานในท้องถิ่นต่าง ๆ

มาตรการต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนแนวทางการดำเนินงาน 3 แนวทางที่กล่าวมาข้างต้น มีดังนี้

- การส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น EcoDesign การลดของเสีย การนำกลับมาใช้ซ้ำ การรีไซเคิล การเผาไหม้ (ที่มีการนำเอาก๊าซที่เกิดจากการเผาไหม้ไปผลิตกระแสไฟฟ้า) และเทคโนโลยีในการกำจัดขั้นสุดท้าย

- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการดำรงชีวิตของผู้คน เช่น การหันกลับมาใช้ของที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือสามารถใช้ซ้ำได้ การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนในการให้ความสำคัญกับการรีไซเคิล การสอดแทรกหลักการและความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรการศึกษา สำหรับคนรุ่นต่อไป หรือการออกกฎหมายเพื่อสนับสนุน Green Purchasing ใน พ.ศ.2543 (กิตติ์สิริ แก้วพิพัฒน์, 2551, หน้า 18-19)

2.2 โครงสร้างองค์กรในการกำกับดูแล

ประเทศไทยมีการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย มีการกระจายอำนาจที่เข้มแข็ง รัฐบาลแห่งชาติรับผิดชอบเรื่องราวต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งประเทศ รัฐบาลแบ่งการปกครองออกเป็น 47 จังหวัด (บริเวณเขตและจังหวัดต่าง ๆ ของญี่ปุ่น) และ 8 ภูมิภาค และแต่ละจังหวัดมีฝ่ายบริหารที่มาจาก การเลือกตั้ง ทุคนครใหญ่เมือง และแต่ละหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดเลือกฝ่ายบริหารของตนเอง รัฐบาลระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นรับผิดชอบการบริหารในระดับของตน

ในระดับรัฐบาลแห่งชาติ มีกระทรวงที่รับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม คือ Ministry of the Environment ซึ่งจะรับผิดชอบในนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศและ Ministry of Economy, Trade and Industry: METI (คือ Ministry of International Trade and Industry เดิมที่รวมตัวกับหน่วยงานด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ) ซึ่งกระทรวงนี้จะรับผิดชอบในนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ มีหน่วยงานย่อย คือ Industrial Science and Technology Policy and Environment Bureau ที่รับผิดชอบในประเด็นสิ่งแวดล้อมและนโยบายรีไซเคิล ทั้งสองกระทรวงหลักจะมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในภาคอุตสาหกรรม และการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยรวม โดยที่รัฐบาลท้องถิ่น จะนำเอานโยบายหรือกฎหมายที่ออกโดยสองกระทรวงไปบังคับใช้ ดังนั้นหากเกิดกรณีที่กฎหมายหรือนโยบายที่ออกโดยสองกระทรวงมีการทับซ้อนกัน รัฐบาลท้องถิ่นสามารถปรับใช้ได้เองในท้องถิ่นตน ซึ่งแตกต่างจากลักษณะของประเทศไทยที่มีการกำกับดูแลของหน่วยงานกลางในระดับพื้นที่ ในขณะที่ท้องถิ่นเองก็มีกฎหมายของตนเองที่ใช้ในการกำกับดูแล และในบางกรณี เช่น ในเรื่องของการจัดการของเสียมีปัญหาในเรื่องของความซ้ำซ้อนของกฎหมายเกิดขึ้น (กิตติ์สิริ แก้วพิพัฒน์, 2551, หน้า 19)